

Mocanu, Oana Mihaela

Working Paper

Inițiative ale Uniunii Europene în regiunea mediteraneană

EIR Working Papers Series, No. 28

Provided in Cooperation with:

European Institute of Romania, Bucharest

Suggested Citation: Mocanu, Oana Mihaela (2010) : Inițiative ale Uniunii Europene în regiunea mediteraneană, EIR Working Papers Series, No. 28, European Institute of Romania, Bucharest

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/140678>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

Institutul European din România

INIȚIATIVE ALE UNIUNII EUROPENE ÎN REGIUNEA MEDITERANEANĂ

Colecția de studii IER

Nr. 28

Working Papers Series

Institutul European din România

**INIȚIATIVE ALE UNIUNII EUROPENE
ÎN REGIUNEA MEDITERANEANĂ**

Autor:
Oana Mihaela MOCANU

București, octombrie 2010
Colecția Working Papers IER, nr. 28

Institutul European din România

Bd. Regina Elisabeta 7-9 București, sector 3, România

Telefon: (4021) 314 26 96; Fax: (4021) 314 26 66

E-mail: ier@ier.ro; Website: www.ier.ro

Colectiv editorial:

Maria DOGIOIU

Agnes NICOLESCU

Mihai SEBE

Rodica ZAHARIA

Coordonator serie:

Agnes NICOLESCU

ISSN online: 1841 – 4281

Grafică și DTP: Monica DUMITRESCU

Copertă: Monica DUMITRESCU

Print: Alpha Media Print, <http://www.amprint.ro>

© Institutul European din România, 2010

Opiniile prezentate aici aparțin autorilor și nu implică în nici un fel instituțiile pe care aceștia le reprezintă.

INIȚIATIVE ALE UNIUNII EUROPENE ÎN REGIUNEA MEDITERANEANĂ

Rezumat

Dacă înainte de perioada 2003-2004, cadrul principal de reglementare a relațiilor Uniunii Europene (UE) cu statele sud-mediteraneene era cel instituit prin Parteneriatul euro-mediteranean, vizând trei paliere de colaborare: palierul politic și de securitate, palierul economic-financiar, și cel socio-cultural, odată cu redefinirea granițelor externe ca urmare a extinderii UE spre centrul și estul Europei, a fost nevoie de o remodelare a cadrului de desfășurare a relațiilor Uniunii cu toate statele vecine, inclusiv cu cele sud-mediteraneene. Prin componenta sa sudică ce vizează regiunea sud-mediteraneană, politica europeană de vecinătate (PEV), inițiată în 2004, are în vedere oferirea perspectivei unui acces sporit la piața internă a UE pentru statele partenere. Complementară relațiilor bilaterale din cadrul PEV, Uniunea pentru Mediterana (UpM) (2008) este cea mai recentă inițiativă a UE pentru această zonă, ce aduce o serie de elemente de valoare adăugată față de primele proiecte, cum ar fi: instituționalizarea sa, accentul plasat preponderent pe proiecte și pe atragerea de surse private de finanțare, precum și încercarea de a crea premisele unei mai temeinice cooperări chiar în interiorul regiunii mediteraneene. Dacă Parteneriatul Euro-mediteranean oferea un cadru propice pentru consolidarea cooperării în sfera comercială, ținta politicii europene de vecinătate se orientează cu preponderență spre promovarea reformelor economice, sociale și politice la nivel intern în statele partenere, iar Uniunea pentru Mediterana vizează în ansamblu sporirea angajamentului și a încrederii statelor din zonă în proiecte comune, îndeosebi în contextul dificil creat de conflictele existente în regiune, precum și avansarea acestor state partenere în relațiile lor specifice cu Uniunea Europeană.

Cuvinte-cheie:

Uniunea Europeană, Parteneriatul Euro-mediteranean, Politica europeană de vecinătate, Uniunea pentru Mediterana, Procesul Barcelona, cooperare regională, relații comerciale, liber schimb, Plan de Acțiuni, energie, regiunea sud-mediteraneană

Oana Mihaela Mocanu este coordonator de proiect în cadrul Institutului European din România, Serviciul de analiză și studii europene și redactor-șef al publicației trimestriale *Romanian Journal of European Affairs*. Doctor în relații economice internaționale (2010, Academia de Studii de Economice din București), aria sa de interes cuprinde în principal politica europeană de vecinătate, politica de extindere a Uniunii Europene, cooperarea în bazinul Mării Negre, grupări de integrare regională, domeniul apărării. (oana.mocanu@ier.ro)

INIȚIATIVE ALE UNIUNII EUROPENE ÎN REGIUNEA MEDITERANEANĂ

CUPRINS

Lista de abrevieri și lista tabelor	6
Introducere	7
Capitolul 1. Parteneriatul Euro-Mediteranean: istoric, trăsături caracteristice, principale realizări și limite	7
Capitolul 2. Politica Europeană de Vecinătate – componenta sudică: regiunea mediteraneană	13
2.1. Aspecte punctuale și evoluții recente ale implementării politicii europene de vecinătate în zona sud-mediteraneană	13
2.2. Câteva considerații privind domeniul energiei în regiunea sud-mediteraneană	21
Capitolul 3. Uniunea pentru Mediterana – o nouă inițiativă a UE: obiective, instrumente principale, elemente critice	23
Concluzii	29
Bibliografie	33

Lista de abrevieri

ENPI – Instrumentul european de vecinătate și parteneriat
FEMIP – Facilitatea pentru investiții și parteneriat euro-mediteraneană
MAE – Ministerul Afacerilor Externe
NIF – Facilitatea pentru investiții
NIP – Program Indicativ Național
PEV – Politica europeană de vecinătate
PIB – Produsul Intern Brut
UE – Uniunea Europeană
UpM – Uniunea pentru Mediterana

Lista tabelelor

Tabel 1 – Stadiul acordurilor UE- statele din vecinătatea sa sudică / p. 14
Tabel 2 – Evoluția PIB/loc într-o serie de state mediteraneene / p. 15
Tabel 3 - Rata anuală de creștere a PIB într-o serie de state mediteraneene / p. 16
Tabel 4. Indicele de percepție a corupției într-o serie de state din vecinătatea sudică a Uniunii Europene / p. 17
Tabel 5 - Situația fondurilor disponibile pentru statele din vecinătatea sudică prin Programele Indicative Naționale 2007-2013 / p. 18
Tabel 6 – Evoluția ponderii UE-27 în comerțul exterior al țărilor mediteraneene / p. 20

INTRODUCERE

Proiect politic și economic de anvergură, Uniunea Europeană și-a propus, în diferitele etape ale construcției sale, pe lângă asigurarea unui cadru stabil de creștere și dezvoltare în interiorul său, și dezvoltarea unor relații de bună vecinătate și de cooperare consolidată cu statele din proximitatea sa.

În acest context, regiunea sud - mediteraneană s-a aflat în atenția Comunității Europene în ansamblu (ulterior a Uniunii Europene) încă din anii '60, cele două părți propunându-și constant dezvoltarea unui amplu parteneriat, inițial cu accent preponderent asupra sferei comerciale. Zonă aflată în succesive etape de conflict, regiunea mediteraneană poate fi caracterizată printr-un grad redus de omogenitate. Asimetriile existente între țările sud-mediteraneene, precum și decalajul de dezvoltare între acestea și statele Uniunii Europene, influența istoricului perioadelor coloniale au condus la definirea și, pe parcurs, aprofundarea unor diferite formule de cooperare care au avut drept principal obiectiv dezvoltarea unor strânse relații economice, comerciale, sociale, culturale, politice și de securitate.

Lucrarea de față¹ își propune să aducă în atenție doar câteva elemente privind cele trei componente mari ale politicii UE vis-a-vis de regiunea sud-mediteraneană. Un prim capitol este dedicat Parteneriatului Euro-mediteranean, inițiat la Barcelona în 1995, evidențiind principale etape, trăsături caracteristice, realizări, dar și limite ale acestuia. Al doilea capitol trece în revistă inițiativa UE privind proximitatea sa sudică (zona sud-mediteraneană) după 2003-2004, odată cu apariția noii politici europene de vecinătate. Elemente punctuale, anumite

evoluții recente ale implementării PEV în zona sud-mediteraneană, precum și câteva aspecte referitoare la evoluția PIB, la relațiile comerciale, la modalitățile de finanțare și la domeniul energetic se regăsesc în cadrul acestei secțiuni. Cel de-al treilea capitol cuprinde câteva elemente ale celei mai recente inițiative de anvergură a UE în zona mediteraneană și anume Uniunea pentru Mediterana. Aspecte legate de influența statelor membre UE în conturarea noului proiect mediteranean, principalele obiective pe care și le propune, instrumentele de bază, modalitățile de finanțare, precum și aspectele noi instituționale, pe care le implică fac obiectul acestui capitol.

Lucrarea se încheie cu o secțiune de concluzii privind importanța și evoluția acestor inițiative ale UE în regiunea mediteraneană.

Capitolul 1. Parteneriatul Euro - Mediteranean: istoric, trăsături caracteristice, principale realizări și limite

Relațiile de cooperare dintre Comunitatea Europeană, ulterior Uniunea Europeană și regiunea mediteraneană au cunoscut forme și etape variate, inițial concentrându-se îndeosebi asupra aspectelor comerciale.

Un prim pas înspre apariția unei „*politici mediteraneene globale*” a fost întreprins în anul 1972, prin demararea unei serii de acorduri de cooperare între Comunitatea Europeană și statele din Maghreb (Algeria, Maroc, Libia, Tunisia și Mauritania) și Mashreq (Liban, Egipt, Iordania, Siria, Autoritatea Palestiniană), acorduri ce vizau în principal elemente legate de domeniul comercial și de cel financiar.

După șocurile petroliere din 1973-1974 și conflictele arabo-israeliene succesive,

¹ Lucrarea de față are la bază o secțiune din cercetarea efectuată de autoare în cadrul programului doctoral derulat în cadrul Academiei de Studii Economice București și încheiat în 2010.

conflicte perpetuate, din nefericire, până în prezent, zona mediteraneană a revenit în centrul atenției comunității mondiale, deziderate precum asigurarea unui climat stabil, de pace și securitate, întărirea cooperării regăsindu-se în toate demersurile diplomatice europene și mondiale referitoare la această zonă. Diferențele existente între statele regiunii, atât la nivel economic, cât și al puterii politice, precum și în anumite aspecte culturale și sociale, au condus, în mod firesc, și la eterogenitatea relațiilor în regiune. Puternic influențată de factorii externi, zona mediteraneană reprezintă ea însăși o frontieră, statele mediteraneene fiind departe de a constitui un complex de securitate, fiind caracterizate de regimuri politice și instituționale diferite, adesea autoritare, ce înregistrează decalaje economice semnificative față de statele occidentale europene².

O etapă definitorie a evoluției relațiilor comerciale ale Uniunii Europene cu această parte a lumii, precum și a dezvoltării cooperării euro-mediteraneene în general a constituit-o „**Procesul Barcelona**”, produs al Parteneriatului Euro-mediteranean. Agreat de miniștrii de externe ai UE-15 la acea dată și ai celor 12 țări mediteraneene (Algeria, Cipru, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Malta, Maroc, Siria, Tunisia, Turcia, Autoritatea Palestiniană) în noiembrie **1995**, la Barcelona, **Parteneriatul Euro-mediteranean** avea să devină cheia de boltă a reglementării relațiilor de cooperare euro-mediteraneene.

Declarația de la Barcelona urmărea în principal trei paliere de colaborare: un *parteneriat în domeniul politic și al securității* (ce urma să stabilească o zonă comună de pace și stabilitate), un

parteneriat economic și financiar (ce viza crearea unei zone comune de prosperitate, îndeosebi prin stabilirea unei zone de liber schimb), și un parteneriat social și cultural (ce anticipa o mai bună înțelegere între societăți și culturi diferite, prin implicarea activă a societății civile)³. Abia în luna noiembrie a anului 2005, celor trei paliere li s-a adăugat *componenta migrației*⁴.

Implementarea prevederilor acestui Parteneriat era monitorizată în cadrul *Conferinței euro-mediteraneene* a miniștrilor afacerilor externe și al Comitetului Euro-mediteranean pentru Procesul Barcelona (așa-numitul *Comitet Euro-Med*). Având prevăzute șase întruniri anuale, Comitetul Euro-Med urmărea agenda și programul de lucru, pregătirea întâlnirilor fiind în mare măsură asigurată la nivelul Comisiei Europene. *Consiliile de Asociere* monitorizau implementarea acordurilor de asociere încheiate între părți. Este important de semnalat inexistența unui Secretariat permanent pentru Procesul Barcelona, ce ar fi rezolvat o serie de probleme legate de suprapunerea activităților, prin mai buna coordonare cu alte inițiative din zona mediteraneană, printr-o mai bună monitorizare a cooperării la nivel sectorial. O viitoare inițiativă, și anume Uniunea pentru Mediterana (a se vedea capitolul 3 al lucrării) va înlătura acest neajuns.

Procesul Barcelona urmărea respectarea unor *principii* de egalitate (practic însă aproape imposibil de atins dată fiind asimetria profundă între părțile vizate), de complementaritate față de activitățile în plan bilateral, descentralizare (la nivelul inițiativelor și a implementării acestora), gradualitate și periodicitate (a întrunirilor de coordonare).

² Zlatko Sabic, Ana Bojinovic, “Mapping a Regional Institutional Architecture: The Case of the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 12, No. 3 (pp. 317 -337), Noiembrie 2007, p. 322

³ Barcelona Declaration adopted at the Euro-Mediterranean Conference, 27-28/11/95, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

⁴ Ahmed Aghrout, “The Euro-Maghreb Economic Partnership: Trade and Investment Issues”, în *Journal of Contemporary European Studies*, Vol. 17, No. 3 (pp. 353-367), Decembrie 2009, p. 365

La nivel bilateral, Parteneriatul Euro-mediteranean urma a fi implementat prin *Acorduri de Asociere Euro-mediteraneene* negociate de UE cu statele în cauză, acorduri ce urmăreau liberalizarea treptată a schimburilor comerciale cu produse industriale și, într-o etapă ulterioară cu cele agricole, cooperarea în domeniul politic, economic, cultural, justiție și afaceri interne. Instrumente cu caracter interguvernamental, acordurile erau construite conform propriilor nevoi, anticipând *principiul diferențierii* ce va caracteriza ulterior și politica de vecinătate a Uniunii Europene.

Instrumentul financiar al Parteneriatului Euro-mediteranean îl constituia *programul MEDA*. Asistența alocată prin MEDA, în scopul sprijinirii reformelor economice și sociale, s-a ridicat la echivalentul a 3,4 miliarde euro pentru 1995-1999, respectiv 5,3 miliarde euro pentru perioada 2000-2006 (MEDA II), Banca Europeană de Investiții urmând să completeze această finanțare prin împrumuturi de până la 1 miliard euro pe an⁵. Aproximativ 90% din fondurile MEDA erau rezervate proiectelor bilaterale, cele 10% rămase fiind destinate proiectelor regionale. Modalitatea de reglementare impusă de acest instrument financiar a introdus elemente de *condiționalitate* în relațiile euro-mediteraneene, fondurile fiind alocate pe baza progresului pe calea reformelor structurale, în același timp existând, cel puțin teoretic, posibilitatea de a suspenda finanțarea în cazul încălcării principiilor democratice sau a drepturilor omului, a libertăților fundamentale⁶. Din

octombrie 2002, Banca Europeană de Investiții a lansat un nou instrument financiar: *Facilitatea pentru Parteneriat și Investiții Euro-mediteraneene* (FEMIP), destinat în special promovării dezvoltării sectorului privat⁷.

Așadar, într-o primă etapă, fondurile MEDA erau orientate îndeosebi către sprijinirea tranziției economice, a dezvoltării sociale și economice, a consolidării democratizării și societății civile, în timp ce asistența oferită prin MEDA II era destinată preponderent întreprinderilor mici și mijlocii, politicilor regionale și întăririi capacității partenerilor mediteraneeni de a se integra în economia mondială⁸. Resursele MEDA urmau strict prevederile documentelor strategice, ale programelor indicative naționale pe trei ani, precum și ale unui program indicativ regional ce acoperea planul multilateral.

Parteneriatul Euro-mediteranean a întâmpinat numeroase *obstacole și dificultăți* încă din forma în care a fost agreeat și promovat. Asimetria statelor ce-l alcătuiesc, nu doar la nivelul UE versus state mediteraneene, ci chiar între statele vizate din interiorul zonei, acestea nealcătuind deloc un ansamblu unitar, omogen, vizibilitatea destul de redusă a măsurilor și planurilor avute în vedere, obiectivele impresionante propuse au transformat Parteneriatul într-o inițiativă în mod definitoriu perfectibilă.

Există o serie de critici și în ceea ce privește tendința administrațiilor naționale din Statele Membre ale UE de a fi neglijat pe parcurs obiectivele și măsurile concrete

⁵ Eric Philippart, *"The Euro-Mediterranean Partnership: unique features, first results and future challenges"*, Working Paper no. 10, Centre for European Policy Studies, Brussels, Aprilie 2003, p. 4

⁶ A se vedea Art. 3 al Council Regulation (EC) no. 1488/96, on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership, 23 July 1996, OJ L 189, 30.07.1996 <http://www.euromed-seminars.org/mt/archive/ministerial/MedafConsolidated.pdf> pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

⁷ Alfred Tovias, Mehmet Ugur, *"Can the EU Anchor Policy Reform in Third Countries? An Analysis of the Euro-Med Partnership"*, în *European Union Politics*, Vol. 5, No. 4 (pp. 395 – 418), 2004, p. 404

⁸ A se vedea Council Regulation (EC) No 2698/2000 amending Regulation (EC) No 1488/96 on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership, 27 Noiembrie 2000, <http://www.legaltext.ee/text/en/T51021.htm> pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

pe care le avea în vedere Parteneriatul. În același timp, sistemele economice ale țărilor mediteraneene se caracterizau printr-o anume tradiție a intervenției statului în sectorul public. Prin urmare gradul ridicat de reglementare și, uneori, caracterul semi-închis al piețelor, constituiau obstacole în realizarea obiectivelor specifice unor economii de piață deschise⁹.

Există o serie de analiști care au evidențiat cu precădere *avantajele și oportunitățile oferite de Procesul Barcelona*. Schmid (2002) identifica drept puncte forte ale Parteneriatului: un cadru de negocieri multilateral unic, ce evita scoaterea în evidență a diferențelor culturale sau strategice, cu potențial de a crea clivaje; un caracter multipolar al cooperării (economică, financiară, culturală, politică și de securitate); un cadru instituțional experimental, ce invocă aspecte pur interguvernamentale, dar și componente strict comunitare (un element de noutate constituindu-l Comitetul Euro-Med format din înalți funcționari specializați)¹⁰. De asemenea, Balfour (2004) identifica drept principal punct forte tocmai această „abordare globală” a Parteneriatului ce reunea domenii precum reforma economică și dezvoltarea, schimbul cultural și dialogul politic, drepturile omului și problematica securității¹¹.

Este binecunoscut faptul că acțiunile vecinilor, îndeosebi în problemele cu caracter transfrontalier, influențează întotdeauna politicile proprii ale statelor în cauză. Decizia de cooperare între vecini se dovedește a fi cel mai bun instrument

pentru a determina, într-o oarecare măsură, rezolvări implicite ale unor probleme ce trec de granițele fizice ale țărilor. În acest sens, Parteneriatul Euro-mediteranean a fost adesea perceput ca fiind „un proces *regional* de construire a mecanismelor și instituțiilor pentru reglementarea unor aspecte *locale* ale unor probleme și tendințe *globale*”, mai exact „un caz de regionalism nou în termeni de reacții interguvernamentale coordonate vis-à-vis de probleme ce țin de procesul actual de globalizare”¹².

În anul 2000, la cinci ani de la apariție, bilanțul Parteneriatului Euro-mediteranean nu se situa la nivelul așteptărilor. Un oarecare avans fusese înregistrat doar la nivel comercial, iar atenția asupra zonei mediteraneene părea a fi în continuă scădere, ca urmare a concentrării Uniunii Europene asupra relațiilor cu centrul și estul Europei în cadrul pregătirii procesului de preaderare. Prin urmare, la nivel comunitar s-a dorit ca, începând cu anul 2000, Procesul Barcelona să parcurgă o etapă de reformă. Astfel, Consiliul European de la Feira, din 19 iunie 2000, a adoptat **Strategia Comună pentru regiunea mediteraneană**¹³, menită a readuce pe agenda curentă a Uniunii Europene problematica zonei mediteraneene. Incluzând și Libia de data aceasta, pe lângă statele inițial participante, *această strategie își propunea în fapt revigorarea Procesului Barcelona*, orientată fiind spre măsuri și rezultate concrete, spre etapa de implementare și de consolidare a acordurilor de asociere euro-mediteraneene.

Procesul Barcelona a încurajat, pe lângă acordurile de asociere încheiate

⁹ Dorothee Schmid, „*Optimiser le processus de Barcelone*”, în Occasional Papers no. 36, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, Paris, Iulie 2002, p. 21

¹⁰ Dorothee Schmid, „*Optimiser le processus de Barcelone*”, în Occasional Papers no. 36, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, Paris, Iulie 2002

¹¹ Rosa Balfour, „*Rethinking the Euro-Mediterranean political and security dialogue*”, Occasional Papers no. 52, EU Institute for Security Studies, Paris, Mai 2004, p. 3

¹² Fulvio Attinà, „The Euro-Mediterranean Partnership Assessed: The Realist and Liberal Views”, *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, No. 2 (pp. 181-200), 2003, p. 183

¹³ Common Strategy of the European Council on the Mediterranean region, 2000/458/CFSP, 19 Iunie 2000. Official Journal of the European Communities L 183/5 22.7.2000, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/mediEN.pdf> pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2000

cu Uniunea Europeană, și un proces de *cooperare și integrare regională (Sud-Sud)* între țările mediteraneene, considerat a fi înregistrat, însă, rezultate destul de slabe, cooperarea interguvernamentală între statele mediteraneene nereușind a ocupa un loc prioritar pe agenda statelor din zonă. În acest context, inițiativa semnării *Acordului de liber schimb de la Agadir* (pregătit începând cu 2001 și semnat în 2004) între patru țări din regiune (Maroc, Tunisia, Egipt și Iordania) a fost considerată drept „un pas important înainte înspre reechilibrarea balanței nord-sud”¹⁴.

Momentul *11 septembrie 2001* a avut un impact semnificativ asupra relațiilor euro-mediteraneene, cel puțin în ceea ce privește *atenția sporită acordată componentei de securitate*, de luptă împotriva terorismului, de consolidare a unei zone de stabilitate și pace. Conflictul arabo-israelian rămăsese un punct nevralgic al agendei cooperării, iar hotărârea de a menține Procesul de Pace în Orientul Mijlociu *în afara prevederilor* Parteneriatului Euro-mediteranean a reprezentat un factor destabilizator în evoluția (sau cel mai adesea stagnarea) relațiilor de cooperare în zonă.

În mod cert, în plan politic, Uniunea Europeană a avut și are permanent în vedere necesitatea stabilizării regiunii. În plan economic, dat fiind gradul ridicat de asimetrie față de statele partenere, Uniunea Europeană rămâne în continuare avantajată în relațiile de cooperare, beneficiind de oportunitățile conferite de mâna de lucru calificată și mai ieftină din regiune, precum și de poziția-debușeu a zonei mediteraneene pentru produsele Uniunii Europene.

Faptul că Parteneriatul Euro-mediteranean a evitat să reglementeze tocmai *domeniile cele mai sensibile* pentru țările mediteraneene, cum ar fi libera circulație a persoanelor sau agricultura (în care avantajul accesului liber pe piața europeană le-ar fi adus statelor mediteraneene beneficii sporite) a avut ca efect o atitudine, dacă nu adesea potrivnică a statelor mediteraneene, cel puțin reticentă față de oferta generală a Uniunii. Statele Uniunii Europene au fost adeseori acuzate de practicarea acestui tip de protecționism, ușor ascuns, în detrimentul statelor mediteraneene. Analiztii sunt de părere că un element limitativ al Parteneriatului îl reprezintă și omiterea reformelor sistemelor financiare, monetare, fiind cunoscute atât vulnerabilitatea statelor mediteraneene în fața atacurilor speculative pe piață, cât și volatilitatea piețelor de capital¹⁵.

În cadrul Parteneriatului Euro-mediteranean, *condiționalitatea* joacă un rol important. Încurajarea programelor de cooperare la nivelul societății civile poate influența dezvoltarea principiilor democratice și a protecției drepturilor omului, capitol în cadrul căruia unele state din zona mediteraneană înregistrează serioase rămăneri în urmă. Astfel, la nivelul instrumentelor financiare, Programul *MEDA pentru democrație*, inițiat în 1996, viza sprijinirea și promovarea asociațiilor non-profit în domeniul libertății de expresie, al promovării democrației etc. Analiztii apreciază aplicabilitatea practică a acestui instrument financiar, din faptul că se negociază direct cu candidații la obținerea de proiecte, și nu cu guvernele statelor respective¹⁶.

¹⁴ Dorothee Schmid, “*Optimiser le processus de Barcelone*”, Occasional Papers no. 36, Institut d’Etudes de Sécurité de l’Union européenne, Paris, Iulie 2002, p. 17-18

¹⁵ Eric Philippart, “*The Euro-Mediterranean Partnership: unique features, first results and future challenges*”, Working Paper no. 10, April 2003, Centre for European Policy Studies, Brussels, p. 5

¹⁶ Fulvio Attinà, “*The Euro-Mediterranean Partnership Assesed: The Realist and Liberal Views*”, în *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, No. 2 (pp. 181-200), 2003, p. 190

La nivelul Uniunii Europene s-a remarcat în general reticență în a aplica sancțiuni la nivelul statelor partenere ce nu respectă principiile și clauzele referitoare la democrație, drepturile omului, clauze existente, de altfel, în acordurile de asociere euro-mediteraneene. Această *condiționalitate negativă*, relativ ușor de aplicat, nu și-a găsit mereu ecou în relațiile cu statele mediteraneene, UE optând cel mai adesea pentru abținerea de la confruntări fățișe cu aceste țări. Relațiile speciale existente între anumite state membre UE (Franța, Italia, Spania) și țări mediteraneene (Algeria, Maroc, Tunisia) constituie un factor determinant în acest sens. Această reticență a găsit terenul propice, întrucât nici acordurile de asociere nu prevedeau mecanisme clare de sancțiune, și nici nu defineau explicit termeni precum „încălcarea persistentă și gravă a drepturilor omului”, de exemplu¹⁷.

Privind evoluția Parteneriatului Euro-mediteranean, Schmid (2002) expune două opțiuni: prima opțiune în care, fie se preferă avansarea cu prioritate a domeniului economic al Parteneriatului, cu realizarea efectivă a zonei de liber schimb, fie concentrarea asupra orientării politice a Parteneriatului cu punerea în aplicare a unui mecanism mai clar de condiționalitate; iar a doua opțiune în care fie este aleasă o abordare mediteraneană globală, fie una sub-regională, punând accent pe cooperarea bilaterală cu țările mai avansate¹⁸.

În 2002, la *Valencia*, a fost adoptat un *Plan de acțiuni* menit a fi un pas înainte pe calea unei integrări economice mai profunde, prin lansarea Programului Pieței Interne

Euro-med, recomandarea apariției unei Adunări Parlamentare euro-mediteraneene, sporirea implicării statelor mediteraneene în planurile și acțiunile comune. De altfel, în 2004, a luat ființă *Adunarea Parlamentară euro-mediteraneană* în scopul de a îmbunătăți cooperarea îndeosebi în sfera democratizării. Există opinii conform cărora această Adunare nu a reușit să aibă un rol major în rezolvarea situațiilor conflictuale din regiune (în Orientul Mijlociu, vestul Saharei), cel mai adesea invocând lipsa de interes și de cooperare la nivel interparlamentar regional¹⁹.

Mijloacele folosite în atingerea obiectivelor sale pornesc de la liberul schimb, asistența financiară acordată statelor mediteraneene, transferul de tehnologie, de expertiză către acestea, dialogul cultural și social, dialogul privind securitatea. Mixul de politici pe care îl implică Parteneriatul Euro-mediteranean cuprinde măsuri de liberalizare economică combinate cu acțiuni menite a reduce sărăcia, specifice politicii de dezvoltare. Procesul nu este unul de natură statică, ci se află permanent în dinamică. Prin urmare doar un parteneriat flexibil, dinamic, progresiv, care se poate adapta cu ușurință diferitelor contexte geopolitice sau economice, mai mult sau mai puțin favorabile, ar putea deveni un instrument de succes în cooperarea euro-mediteraneană. Printre analiști s-a vehiculat ideea că „parteneriatul nu a beneficiat de o foarte bună reprezentare a intereselor și de suficient angajament la nivelul UE”²⁰.

Un parteneriat funcțional ar trebui să ofere cadrul propice de întărire a cooperării și cu grupuri de țări, proiectele cu grupuri

¹⁷ Fulvio Attinà, “The Euro-Mediterranean Partnership Assesed: The Realist and Liberal Views”, în *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, No. 2 (pp. 181-200), 2003, p. 191

¹⁸ Dorothee Schmid, “*Optimiser le processus de Barcelone*”, Occasional Papers no. 36, Institut d’Etudes de Sécurité de l’Union européenne, Paris, Iulie 2002, p. 35

¹⁹ Stelios Stavridis, “The Euro-Mediterranean Partnership (EMP): Perspectives from the Mediterranean EU Countries”, Conference Report, Crete, 25-27 October 2007, în *Mediterranean Politics*, Vol. 13, No. 1, pp.103-107, Martie 2008

²⁰ Rosa Balfour, “The Transformation of the Union for the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1 (pp. 99-105), Martie 2009, p. 102

de parteneri putând constitui un mod de a transforma obiectivul final al unui parteneriat regional într-o măsură de siguranță împotriva potențialelor tensiuni între țări cu interese și preferințe diferite²¹. Îmbinarea aspectelor bilaterale (în cadrul acordurilor de asociere euro-mediteraneene) cu cel multilateral oferit prin Procesul Barcelona, precum și posibilitatea întăririi cooperării la nivel sub-regional reprezintă aspecte pozitive ale Parteneriatului Euro-mediteranean.

Capitolul 2. Politica Europeană de Vecinătate – componenta sudică: regiunea mediteraneană

2.1. Aspecte punctuale și evoluții recente ale implementării politicii europene de vecinătate în zona sud-mediteraneană

Regiunea mediteraneană a continuat să fie măcinată de conflicte, tensiuni politice, probleme sociale, economico-financiare, iar relațiile economice cu statele europene au fost caracterizate permanent de asimetrii și dezechilibre. Se dovedea necesară definirea, dar mai ales implementarea, unui cadru mai eficient de cooperare economică, politică și privind securitatea.

Pe acest fond a survenit inițiativa Uniunii Europene de a crea un „*cerc de prieteni*” în jurul granițelor sale. În cadrul Comunicării Comisiei Europene „**Europa extinsă - Vecinătate**: Un nou cadru pentru relațiile cu vecinii noștri estici și sudici” din data

de 11 mai **2003**, se propunea dezvoltarea unor „relații consolidate cu [...] țările sud-mediteraneene bazate pe o abordare de termen lung ce promovează reforma, dezvoltarea durabilă și comerțul, oferindu-se acestor țări perspectiva unui acces sporit la Piața Internă a UE, la liberalizare și integrare în vederea promovării liberei circulații a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalurilor”²².

Ulterior, la 12 mai 2004, prin documentul ce statuează în fapt apariția PEV: „Politica Europeană de Vecinătate – document de strategie”, se prevedea încurajarea participanților (ca vecini sudici: țările Procesului Barcelona, cu excepția Ciprului, Maltei și Turciei întrucât primele două deveniseră membre ale UE, iar a treia se afla sub incidența politicii de pre-aderare) de a beneficia optim de avantajele și rezultatele Procesului Barcelona, de a promova și dezvolta noi forme de cooperare intra-regională, pornind de la realizările obținute în cadrul Parteneriatului Euro-mediteranean²³.

Politica europeană de vecinătate se dorea a fi o ofertă a UE către noii săi vecini, estici și sudici, ca urmare a extinderii UE din 2004 către statele central și est europene.

Existența unui mediu de colaborare deja conturat atât prin acordurile de asociere euro-mediteraneene, cât și prin cadrul regional de cooperare oferit de Procesul Barcelona va facilita consolidarea cooperării, iar *Planurile de Acțiune*²⁴ pe care PEV le are în vedere vor porni de la realizările acordurilor de

²¹ Fulvio Attinà, “The Euro-Mediterranean Partnership Assesed: The Realist and Liberal Views”, în *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, No. 2 (pp. 181-200), 2003, p. 191

²² Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - *Wider Europe-Neighbourhood: A new Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM(2003) 104 final, Brussels, 11 Martie 2003, p. 4

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf pagină consultată ultima dată în 18.12.2009

²³ Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *European Neighbourhood Policy – STRATEGY PAPER*, COM (2004) 373 final, Brussels, 12 Mai 2004, p. 7, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf pagină consultată ultima dată în 18.12.2009

²⁴ *Planurile de Acțiune* („*Action Plans*”) naționale reprezintă principalele documente politice ale UE în relațiile cu vecinii, pe termen mediu. Acestea urmăresc a stabili ținte politico-strategice, obiective comune, precum și un calendar pentru evaluarea periodică a progresului înregistrat pe calea reformelor economice și politice. Nefiind instrumente juridice, nu există un mandat formal/oficial de negociere a planurilor de acțiune. Implementarea lor implică însă decizii de ordin juridic (legislație internă, legislație UE, acorduri bilaterale). Deși erau preconizate a fi *instrumente bilaterale*, contribuția statelor partener s-a dovedit a fi minimală, aceasta constituind un element de critică adus planurilor de acțiune, ca și faptul că această contribuție este limitată în majoritate la factorii guvernamentali, neimplicarea societății civile putând deveni un factor de constrângere, îndeosebi în cazul statelor mediteraneene, în care predomină guverne autoritare.

asociere. De altfel politica de vecinătate impune existența anterioară a unui acord (de asociere sau de parteneriat și cooperare) încheiat cu țara parteneră drept condiție obligatorie pentru a putea demara negocieri în vederea semnării unui Plan de Acțiune.

Conceptul de *Europă extinsă*, iar mai apoi cel de *politică de vecinătate* favorizează neîndoiește cadrul *bilateral* de negociere. În acest sens, un element de valoare adăugată pe care îl aduce noua filozofie PEV, prin Planurile de Acțiune și prin includerea principiului diferențierii, este posibilitatea unor țări de a progresa într-un ritm mai rapid în relațiile cu Uniunea. Reglementarea relațiilor la nivel multilateral, chiar în cadrul Procesului Barcelona, împiedică cel mai adesea oportunitatea unor state, mai avansate, de a evolua în relația cu UE. Planurile de Acțiune își propun operaționalizarea acordurilor de asociere încheiate anterior cu

statele mediteraneene, asigurând o legătură mai profundă fie cu programele de politică internă ale statelor partenere, fie cu normele și standardele Uniunii Europene²⁵. Astfel, după cum este stipulat și în documentul său de strategie, PEV nu își propune înlocuirea mecanismelor Procesului Barcelona, ci mai degrabă o îmbunătățire, o înnoire, adaptare și revigorare a procesului de asociere euro-mediterranean aflat deja în desfășurare.

În Tabelul nr. 1 este prezentată succint lista acordurilor ce formează baza contractuală actuală dintre Uniunea Europeană și statele din vecinătatea sa sud-mediterraneană.

Analizii consideră că Parteneriatul Euro-mediterranean este un parteneriat multilateral bazat pe un set de acorduri de asociere bilaterale²⁶, dimensiunea bilaterală a Procesului Barcelona fiind ulterior preluată în cadrul politicii europene de vecinătate.

Tabel 1 – Stadiul acordurilor UE- statele din vecinătatea sa sudică

Țara parteneră PEV	Baza contractuală	Plan de Acțiune adoptat
Algeria*	Acord de asociere 09/2005	--
Egipt	Acord de asociere 06/2004	06/03/2007
Israel	Acord de asociere 06/2000	04/2005
Iordania	Acord de asociere 05/2002	06/2005
Liban	Acord de asociere 04/2006	19/01/2007
Libia*	--	--
Maroc	Acord de asociere 03/2000	07/2005
Siria*	Acord de asociere - negociat în 10/2004, neratificat Nou Acord de asociere – negociat în 12/2008, nesemnat deocamdată	--
Tunisia	Acord de asociere 03/1998	07/2005
Autoritatea Palestiniană	Acord de asociere interimar 1997	Negociat 05/2005

Sursa: Pe baza datelor prezentate pe site-ul: European Commission, European Neighbourhood Policy http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm (pagina consultată ultima dată în 18 septembrie 2010)

*Algeria se află în stadiul negocierilor priorităților pentru implementarea acordului de asociere. Libia ar trebui să negocieze mai întâi un acord de asociere, discuțiile generale pentru un acord cadru au început în noiembrie 2008. Siria urma să semneze al doilea acord de asociere în 2009, primul nefiind ratificat.

²⁵ Michael Emerson, Gergana Noutcheva, "From Barcelona Process to Neighbourhood Policy – Assessments and Open Issues", Centre for European Policy Studies Working Document no. 220, Brussels, Martie 2005

²⁶ Thilo Bodenstein, Mark Furness, "Separating the Willing from the Able: Is the European Union's Mediterranean Policy Incentive Compatible?", în *European Union Politics*, Volume 10, No.3 (pp. 381-401), 2009, p. 382

Datele prezentate în continuare subliniază câteva aspecte economice, comerciale, sau legate de implementarea prevederilor PEV, importante pentru o mini-radiografie a zonei sud-mediteraneene, îndeosebi în contextul crizei actuale mondiale. Din evoluția PIB/locuitor din ultimii ani în statele mediteraneene (a se vedea Tabelul nr. 2), comparativ cu media UE-27 din 2007 de cca 25 000 euro/loc, se poate observa asimetria și decalajul pe care țările mediteraneene îl înregistrează față de Uniunea Europeană, aceasta influențând semnificativ relațiile euro-mediteraneene.

evoluția în timp a ratei de creștere a PIB într-un număr de țări mediteraneene. Se constată o pondere superioară a creșterii PIB/loc în Egipt (în jur de 7%), Iordania (în jur de 8%), Liban (cca 7,5%). Scăderea preconizată pentru 2009 în cazul tuturor țărilor reprezintă un efect al crizei economico-financiare. Statele mediteraneene sunt puternic afectate de factorii externi, în aceste condiții, consecințele negative ale crizei mondiale făcându-se simțite cu o mai mare intensitate decât în alte regiuni.

Analiztii estimează că politica de vecinătate va avea un impact asupra creșterii

Tabel 2 – Evoluția PIB/loc într-o serie de state mediteraneene (la prețuri curente de piață)

(EUR)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Algeria	1 915	1 886	2 121	2 517	2 790	2 874
Egipt	1 339	910	914	1 071p	1 195	1 293
Israel	18 004	15 620	14 865	15 450	16 245	16 679
Iordania	2 001	1 731	1 718	1 873		
Maroc	1 452	1 511	1 536	1 587	1 714p	1 779p
Teritoriile Palestiniene ocupate	1 190	1 082	1 046	1 085	1 022	
Siria	1 219	1 027	1 027	1 218	1 373	1 538
Tunisia	2 280	2 243	2 288p	2 334p	2 446p	2 579p

Sursa: Eurostat, *Euro-Mediterranean Statistics*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009, p. 36, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DI-09-001/EN/KS-DI-09-001-EN.PDF (pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010)

p- date provizorii (pentru locurile rămase necompletate datele nu erau disponibile).

Se remarcă diferența dintre Israel și celelalte țări ale regiunii, avansul acestei țări fiind unul din subiectele dezbătute la nivel comunitar în ceea ce privește oportunitatea încadrării sale în regimul politicii europene de vecinătate, în care componenta de asistență, inclusiv financiară, este destul de importantă.

Regiunea mediteraneană a înregistrat ritmuri moderate de creștere economică în ultimii ani, relativ constante, situându-se în medie în jurul a 5%. Tabelul nr. 3 reliefează

evoluția economică a regiunii mediteraneene, în principal prin aplicarea unor reforme structurale, politici macroeconomice și liberalizarea comerțului. Perspectiva „accesului sporit” la Piața Internă a UE nu este clar definită în documentele oficiale, însă implică reducerea barierei tarifare și netarifare într-un număr de paliere ale pieței interne, ceea ce va induce cu siguranță o convergență graduală cu regulile pieței unice europene²⁷.

²⁷ Michaela Dodini, Marco Fantini, “The EU Neighbourhood Policy: Implications for Economic Growth and Stability”, în *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 3 (pp. 507-532), 2006, p. 511-512

Tabel 3 - Rata anuală de creștere a PIB într-o serie de state mediteraneene

(la prețuri constante) (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Algeria	4,7	6,9	5,2	5,1	2,0	3,0	3,0	2,1
Egipt	3,2	3,2	4,1	4,5	6,8	7,1	7,2	4,7
Israel	-0,7	1,5	5,0	5,1	5,3	5,2	4,0	-0,1
Iordania	5,8	4,2	8,6	8,1	8,0	8,9	7,9	3,0
Liban	3,3	4,1	7,5	2,5	0,6	7,5	8,5	7,0
Libia	-1,3	13,0	4,4	10,3	6,7	7,5	3,4	1,8
Maroc	3,3	6,3	4,8	3,0	7,8	2,7	5,6	5,0
Teritoriile Palestiniene ocupate**	-13,3	14,9	11,9	6,7	-4,7	-3,1		
Siria	5,9	-2,1	6,7	4,5	5,1	4,2	5,2	3,0
Tunisia	1,7	5,6	6,0	4,1	5,3	6,3	4,6	3,0

Sursa: International Monetary Fund, *World Economic Outlook: Sustaining the recovery*, October 2009, p. 170, 173, 175, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/pdf/text.pdf> (pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010)

* Pentru anul 2009, datele reprezintă estimări ale FMI

****Sursa:** Eurostat, *Euro-Mediterranean Statistics*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009, p. 35, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DI-09-001/EN/KS-DI-09-001-EN.PDF (pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010)

Planurile de Acțiune încheiate cu Maroc, Liban, Egipt, Iordania, Autoritatea Palestiniană și Tunisia trec în revistă aceeași gamă de beneficii: perspectiva accesului la piața internă, cooperare sporită în sfera politică, reducerea barierei comerciale, asistență financiară, posibilitatea de a participa la programe comunitare, asistență tehnică pentru atingerea standardelor europene²⁸. Le diferențiază însă gradul de detaliere a reformelor pe care fiecare țară le are în vedere. Liberalizarea economică și reformele în domeniul social au înregistrat progrese relativ modeste în statele mediteraneene. În ce privește succesul condiționalității, îndeosebi în sfera politică, există opinii conform cărora, în cazul

majorității statelor mediteraneene ce nu prezintă în mod evident ambiții de aderare la UE, capacitatea Uniunii de a induce sau de a obliga statele să accepte calea reformelor politice este extrem de limitată²⁹, comparativ cu situația precedentelor state candidate de exemplu, în care sistemul de condiționalități a funcționat tocmai datorită existenței mobilului aderării la Uniune ca membri cu drepturi depline. Cooperarea cu Maroc, Israel, Iordania a avansat destul de mult, statele rămase oarecum în urmă în sfera cooperării cu UE fiind Algeria, Siria și Libia³⁰. De altfel, în relația UE-Israel, relațiile de cooperare acoperă deja două categorii de libertăți, a circulației bunurilor și a capitalurilor³¹.

²⁸ Thilo Bodenstern, Mark Furness, "Separating the Willing from the Able: Is the European Union's Mediterranean Policy Incentive Compatible?", în *European Union Politics*, Vol. 10, No. 3 (pp. 381-401), 2009, p. 394

²⁹ Giselle Bosse, "Values in the EU's Neighbourhood Policy: Political Rhetoric or Reflection of a Coherent Policy?", în *European Political Economy Review* No. 7, pp. 38-62, Vara 2007, p. 52

³⁰ Patrick Holden, "The European Union's Mediterranean Policy in Theory and Practice", în *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1, pp. 125 - 134, Martie 2009

³¹ Nellie Munin, "A Free Trade Area in Services between Israel and the EU: Time to Move up a Gear?", în *Mediterranean Politics*, Vol. 15, No. 1 (pp. 81-89), Martie 2010, p. 88

În cadrul statelor sud-partenere se remarcă un indice de percepție a corupției extrem de nesatisfăcător. Corupția este recunoscută ca fiind un obstacol major în calea dezvoltării acestor țări, iar tendințele sunt de menținere a unei percepții nefavorabile asupra gradului de corupție la nivelul sistemului public. Tabelul nr. 4 reflectă indicele de percepție a corupției în ultimii ani într-o serie de state partenere din sudul Mediteranean, situația cea mai gravă prezentându-se în Liban, Siria, Algeria și Egipt.

Fluxul de investiții străine relativ redus din regiunea sud-mediteraneană se datorează în principal existenței și amplificării permanente a tensiunilor politice, a insecurității și instabilității regionale ce au condus la sporirea condițiilor de risc, climatul investițional fiind influențat în mod negativ de rolul predominant al statului și de legislația adeseori rigidă pe anumite segmente, împiedicând libera circulație a capitalului în zonă³². În acest context, impactul moderat al investițiilor în zonă se datorează în principal climatului

Tabel 4. Indicele de percepție a corupției într-o serie de state din vecinătatea sudică a UE

	Indicele de percepție a corupției			
	2006	2007	2008	2009
Algeria	3,1	3,0	3,2	2,8
Egipt	3,3	2,9	2,8	2,8
Israel	5,9	6,1	6,0	6,1
Iordania	5,3	4,7	5,1	5,0
Liban	3,6	3,0	3,0	2,5
Maroc	3,2	3,5	3,5	3,3
Siria	2,9	2,4	2,1	2,6
Tunisia	4,6	4,2	4,4	4,2

Sursa: Pe baza datelor *Transparency International*, http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/ (în care 0 reprezintă cel mai înalt grad de corupție, iar 10 – nivel minim al corupției) pagină consultată ultima dată în 19 februarie 2010

Uniunea Europeană reprezintă un important furnizor de asistență pentru țările mediteraneene. Dependența regiunii de exporturi și de asistența externă o transformă într-o zonă sensibilă, vulnerabilă la orice fluctuație a pieței externe. Investițiile străine directe sunt asimetric distribuite în regiunea Mediteraneană. Printre primii „receptori” se clasează Egipt, Maroc, Tunisia și Algeria. Este important de menționat că investițiile primite din zona Golfului adeseori surclasează pe cele provenite din Europa.

investițional nefavorabil, în contextul unei infrastructuri insuficient dezvoltate, a unor administrații adeseori ineficiente, a absenței unui sistem financiar modernizat care să poată canaliza capitalul privat în mod eficient spre investiții productive³³.

În ceea ce privește alocarea fondurilor prin *programele indicative naționale* elaborate în cadrul politicii europene de vecinătate pentru statele din vecinătatea sudică, situația se prezintă după cum urmează:

³² Marcel Moldoveanu, “Mersul lumii la cumpăna dintre milenii – integrare regională și globalizare”, Academia Română, Centrul Român de Economie Comparată și Consens, București, 2003, p. 111

³³ Heba Nassar, “*Migration and Financial Flows: Egypt in the MENA Region*”, CARIM Research Reports 2009/20, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Florența, p. 25

Tabel 5 – Situația fondurilor disponibile pentru statele din vecinătatea sudică prin Programele Indicative Naționale – NIP 2007-2013 (milioane euro)

Priorități de acțiune (în cadrul Programelor Indicative Naționale 2007-2013)	Fonduri disponibile NIP 2007-2010	Fonduri preconizate pentru 2011-2013**
Maroc	682*	580,5
Prioritate 1 – sectorul social	296	
Prioritate 2 – guvernanta, drepturile omului	28	
Prioritate 3 – construcție instituțională	93	
Prioritate 4 – sectorul economic	215	
Prioritate 5 - mediu	50	
Egipt	558	449,3
Prioritate 1 – sprijinirea reformelor în domeniul democrației, drepturilor omului, justiției	40	
Prioritate 2 – dezvoltarea competitivității și a productivității economiei Egiptului	220	
Prioritate 3 - asigurarea sustenabilității procesului de dezvoltare printr-un management mai bun al resurselor umane și naturale	298	
Iordania	265	223
Prioritate 1- reforma politică, drepturile omului, justiție, cooperare în domeniul securității și al combaterii extremismului	17	
Prioritate 2 – dezvoltarea comerțului și a investițiilor	78	
Prioritate 3 – sustenabilitatea procesului de creștere	63	
Prioritate 4 - construcție instituțională, stabilitate financiară, sprijin pentru armonizarea sistemelor de reglementare	107	
Tunisia	300	240
Prioritate 1 – guvernare economică, competitivitate, convergență cu UE	180	
Prioritate 2 – educația în relație cu gradul de ocupare	65	
Prioritate 3 – dezvoltare durabilă (mediu, energie, cercetare-inovare)	55	
Algeria	220	172
Prioritate 1 – reforma sistemului judiciar	17	
Prioritate 2 – creștere economică și ocuparea forței de muncă	113	
Prioritate 3 – modernizarea sectorului serviciilor publice	90	
Liban	187	150
Prioritate 1 – sprijin pentru reforma politică	22	
Prioritate 2 – sprijin pentru reforma economică și socială	86	
Prioritate 3 – sprijin pentru reconstrucție și dezvoltare	79	
Siria	130	129
Prioritate 1- sprijin pentru reforma administrativă și politică	30	
Prioritate 2 - sprijin pentru reforma economică	50	
Prioritate 3 - sprijin pentru reforma socială	40	
Prioritate 4 - mediu-energie sustenabilă	10	
Israel - sprijinirea activităților în domeniul educațional, twinning în domeniul justiției, pieței interne, mediului	8	6
Libia		60

Sursa: Pe baza datelor din Rapoartele de țară și Programele Naționale Indicative 2007-2010, disponibile la: http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm pagină consultată ultima dată în 18 septembrie 2010

* În cazul Marocului, inițial erau disponibili 654 mil. euro, în 2007 la aceștia s-au mai adăugat 28 mil. euro în 2007 prin facilitățile de guvernare.

** Fonduri preconizate a fi alocate pe țări pentru perioada 2011-2013, în urma revizuirii documentelor programatice privind ENPI. Sursa: Press Release Rapid Europa, „EU strengthens the European Neighbourhood Policy with increased funding for the period 2011-2013”, IP/10/221, Brussels, 2 Martie 2010, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/221&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 6 martie 2010

La aceste fonduri (alocații naționale ENPI) se adaugă asistența acordată în cadrul componentei transfrontaliere a ENPI, a programelor regionale sau interregionale ENPI. Spre exemplu, *Programul Indicativ Regional 2007-2010* pentru regiunea mediteraneană dispune de fonduri în valoare de 343,3 milioane euro³⁴, pentru priorități precum: cooperare politică, în domeniul justiției, securității și migrației, dezvoltarea economică durabilă, dezvoltarea socială și schimburile culturale.

Analizii apreciază că, în ansamblu, economiile statelor maghrebiene au un caracter destul de fragil, nivelul redus de industrializare și comerțul exterior extrem de dependent de cererea mondială de produse energetice, de materii prime în general fiind factori de natură a agrava situația acestora, îndeosebi în condiții de criză³⁵. Potrivit Comisiei Europene, în regiunea mediteraneană, ca de altfel și în alte zone PEV, se fac simțite efectele crizei mondiale, îndeosebi în sectorul remitențelor, al industriilor orientate către export, turism și construcții³⁶. În Raportul Băncii Mondiale din 2009, se estimează că, în cazul unor țări precum Egipt, Maroc, Tunisia, ce au o legătură mai strânsă cu Europa în plan comercial, criza ar putea avea repercusiuni mai grave, dat fiind regresul cererii europene, și ca urmare scăderea exporturilor, a remitențelor, a investițiilor străine directe³⁷.

Potrivit unui raport al OMC, diminuarea drastică a cererii spre sfârșitul anului 2008 și începutul lui 2009, incertitudinile sporite semnalate în evoluția climatului de afaceri, reducerea gradului de finanțare a comerțului au condus la deteriorarea profilului comercial mondial³⁸. În regiunea mediteraneană țările exportatoare de petrol au înregistrat anumite creșteri, datorate multiplicării record a prețurilor pentru petrol și gaze naturale. Este important de menționat faptul că Tunisia este primul partener din regiune care a reușit formarea unei zone de liber schimb cu produse industriale. În ultimii ani, ponderea țărilor mediteraneene în comerțul UE s-a situat în medie la valoarea de numai 5,7-5,8% pe an la exporturile UE în afara sa, respectiv de 4,3-4,5% la importurile UE din afara acesteia³⁹.

O situație diferită, ce reflectă dependența statelor mediteraneene de comerțul cu UE, este prezentată în Tabelul nr. 6, privind ponderea UE-27 de data aceasta în comerțul exterior al țărilor mediteraneene. Pentru anul 2007 se observă o balanță comercială excedentară cu Uniunea Europeană doar pentru Egipt, Maroc, Siria și Tunisia, deficitul cel mai mare în relația cu UE înregistrându-l Iordania (ponderea UE în exporturile Iordaniei fiind de 3,2%, iar în importuri de 24,3%). Ca evoluție în timp, anul 2007 nu aduce mari diferențe față de anii 2002 sau 2004. Ponderile UE în

³⁴ European Commission, *European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) - Regional Strategy Paper (2007-2013) and Regional Indicative Programme (2007-2010) for the Euro-Mediterranean Partnership*, p. 3, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_euomed_rsp_en.pdf pagină consultată ultima dată în 21 februarie 2010

³⁵ Marcel Moldoveanu, *„Europa - Maghreb în arhitectura globală”*, Editura Expert, București, 2000, p. 63

³⁶ European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2008*, COM(2009) 188/3, Brussels, 23/04/2009, p. 10, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2009/com09_188_en.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

³⁷ World Bank Annual Report 2009, Year in Review, p. 50, http://siteresources.worldbank.org/EXTAR2009/Resources/6223977-1252950831873/AR09_Complete.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

³⁸ World Trade Report 2009, Trade Policy Commitments and Contingency Measures, http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report09_e.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

³⁹ Eurostat, *Euro-Mediterranean Statistics, Luxembourg*: Office for Official Publications of the European Communities, 2009, p. 60-61, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DI-09-001/EN/KS-DI-09-001-EN.PDF pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

comerțul majorității statelor mediteraneene diferă, în medie, cu cel mult 2-3 %, în cazul exporturilor către UE unele țări mediteraneene înregistrând în timp o scădere chiar mai semnificativă a ponderii astfel încât rezultatele liberalizării graduale a schimburilor din cadrul acordurilor de asociere pot fi considerate relativ modeste.

În perioada 30-31 mai 2005, la Luxemburg se propusese stabilirea unei foi

de parcurs pentru liberalizarea serviciilor, a comerțului cu produse agricole procesate, a produselor de pescuit⁴⁰, foaie de parcurs ce a fost aprobată în noiembrie 2005 (*foaia de parcurs euro-mediteraneană pentru agricultură – „Rabat roadmap”*), țări precum Iordania și Israel înregistrând progrese rapide în acest domeniu.

În octombrie 2007, în cadrul Conferinței ministeriale Euro-Med privind comerțul

Tabel nr. 6 – Evoluția ponderii UE-27 în comerțul exterior al țărilor mediteraneene (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Importuri						
Algeria	56,8	58,9	54,8	53,2	54,8	51,9
Egipt	26,7	26,2	25,1	21,4	23,2	23,0
Israel	42,0	42,4	41,4	39,1	37,7	36,5
Iordania	30,5	27,3	24,4	24,6	23,5	24,3
Liban	45,3	44,5	40,0	40,1	37,7	37,2
Maroc	57,5	59,8	56,1	52,8	52,3	51,9
Teritoriile Palestiniene ocupate	11,7	8,9	9,0	9,4	8,2	8,0
Siria	29,9	20,4	16,1	12,3	19,6	25,4
Tunisia	71,6	78,3	70,3	69,6	65,7	64,9
Exporturi						
Algeria	64,7	59,4	54,0	55,6	52,5	43,6
Egipt	24,2	30,4	30,1	29,0	33,9	29,1
Israel	26,7	28,5	28,2	29,2	27,9	29,6
Iordania	7,3	3,8	3,5	3,6	3,2	3,2
Liban	17,0	11,4	10,5	11,3	12,0	17,5
Maroc	73,8	76,3	74,3	73,7	73,1	72,4
Teritoriile Palestiniene ocupate	3,7	2,5	2,3	3,4	0,7	3,5
Siria	62,1	61,1	53,9	44,5	40,7	43,5
Tunisia	79,0	88,5	83,4	80,1	77,2	79,3

Sursa: Eurostat, Euro-Mediterranean Statistics, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009, p. 64, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DI-09-001/EN/KS-DI-09-001-EN.PDF pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

⁴⁰ Conclusions for the 7th Euro-Mediterranean Conference of Ministers of Foreign Affairs, Luxembourg, 30-31 Mai 2005, <http://www.eu2005.lu/en/actualites/conseil/2005/05/31euromed/euromed.pdf> pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

s-a ajuns la un acord de principiu privind încheierea unor acorduri de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare (*deep and comprehensive free trade agreements*) ce vizau tot comerțul cu bunuri și servicii al UE cu zona mediteraneană. În 2008 a fost lansat un Grup de lucru al înalților funcționari pentru politica comercială în vederea elaborării unei foi de parcurs a comerțului până în 2010 și ulterior (în cadrul căreia se urmăreau obiective precum diversificarea comerțului, încurajarea integrării industriale, eliminarea tuturor barierelor de tip netarifar)⁴¹. Integrarea economică aprofundată se referea și la extinderea acordurilor de liber schimb existente la domeniul serviciilor și al dreptului de stabilire.

Comerțul intra-regional în zona Mediteraneană nu se situează la cote foarte înalte. În 2007, la importuri, cca 2,5-3% proveneau din aceeași zonă, cu excepția teritoriilor palestiniene ocupate unde procentul era de cca 75,8%, o pondere mai mare deținând importurile provenite din alte țări din Asia și din alte state europene. În același an, la exporturi, procentele erau extrem de diferite, pornind de la cca 0,8% în cazul Israelului, la 7,5% Egipt, 16,8% Siria, ajungând până la 94,5% pentru teritoriile palestiniene ocupate, în condițiile în care cca 26-40% avea ca destinație alte țări din Asia⁴². De altfel, încurajarea și consolidarea cooperării intra-regionale rămâne un deziderat, prin urmare se așteaptă rezultate mai puțin modeste precum cele de până în prezent ale demersurilor de întărire a cooperării în cadrul regiunii mediteraneene.

2.2. Câteva considerații privind domeniul energiei în regiunea sud-mediteraneană

Interesul acordat de Uniunea Europeană domeniului energiei în interiorul regiunii mediteraneene diferă de cel referitor la bazinul Caspic sau Rusia. Potențialul zonei mediteraneene de a furniza energie s-a situat în permanență în umbra atenției, adesea exacerbate, acordate Rusiei. Țările mediteraneene reprezintă importanți furnizori de gaz și petrol, îndeosebi Algeria și Libia, iar statele europene recepționează cca 70, respectiv 90% din exporturile de petrol și de gaze naturale ale Nordului Africii⁴³. Astfel, potențialul de colaborare al statelor europene cu țările mediteraneene se situează la cote destul de înalte în planul aprovizionării cu gaz și petrol.

Energia a ocupat un loc important în cadrul Parteneriatului euro-mediteranean. În cadrul său de reglementare, prin componenta cooperării regionale, au fost alocate fonduri pentru susținerea proiectelor regionale în domeniul energiei. Piața de gaz euro-arabă, ce are alocat un buget de cca 6 milioane euro (prin MEDA), își propune sprijinirea formării unei piețe de gaz la nivel regional, între Egipt, Iordania, Liban și Siria, în vederea integrării ulterioare pe piața europeană. Proiectul vizând sprijinirea armonizării legislative și a cadrului de reglementare a pieței electricității din Algeria, Maroc, Tunisia, în vederea conformității cu standardele UE beneficia de un buget de cca 4,9 milioane euro și urma a fi pus în practică în perioada 2007-2010. Crearea unei platforme de dialog

⁴¹ European Commission, DG for Economic and Financial Affairs, *European Neighbourhood Policy: Economic Review of EU Neighbour Countries, European Economy*, Occasional Paper no. 40, August 2008, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13087_en.pdf pagină consultată ultima dată în 29 ianuarie 2010

⁴² Eurostat, *Euro-Mediterranean Statistics, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities*, 2009, p. 68, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DI-09-001/EN/KS-DI-09-001-EN.PDF pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

⁴³ Pierre Beckouche, „Economic Integration in the Mediterranean Region, a European Imperative”, în *„Europe and the Mediterranean”*, Collection Penser L’Europe, Centre d’Analyse et de Prévision, Paris, Iulie 2008, p. 116

între țările mediteraneene privind reforma și securitatea energetică, diversificarea surselor de energie, reducerea impactului asupra mediului a activităților energofage, în condițiile asigurării unei convergențe a politicilor naționale energetice, avea în vedere un buget de 4,1 milioane de euro pentru perioada 2007-2010⁴⁴.

În cadrul Conferinței Ministeriale euro-mediteraneene asupra energiei din decembrie 2007 din Cipru, s-a lansat un nou *Parteneriat euro-mediteranean privind energia*, al cărui *Plan de acțiune pentru perioada 2008-2013* urmărea „o mai mare armonizare a piețelor și legislațiilor privind energia și integrarea piețelor energetice în regiunea euro-mediteraneană, promovarea dezvoltării durabile în sectorul energetic și dezvoltarea unor inițiative de interes comun în domenii precum extinderea infrastructurii, finanțarea investițiilor, cercetare și dezvoltare”⁴⁵.

Dependența energetică a statelor europene, precum și securitatea energetică reprezintă factori permanenți de preocupare în cadrul Uniunii Europene. Există temeri privind proveniența gazului importat de UE, securitatea traseelor conductelor de transport, epuizarea în viitor a resurselor de petrol date fiind ratele actuale de exploatare. Este important de menționat că rata de producție de rezervă asigurată de Orientul Mijlociu, la ritmul curent de exploatare,

se ridică spre sfârșitul anului 2008 la 71,1 ani, fiind una din cele mai ridicate rate din lume⁴⁶. Asigurarea resurselor alternative, precum și dialogul permanent cu statele furnizoare sau de tranzit constituie priorități ale politicii UE în domeniul energiei.

Spațiul mediteranean înregistrează diferențe și inegalități în ce privește energia, atât între partea nordică unde țările sunt consumatoare de energie și partea sudică, cât și din punct de vedere al dotării cu resurse energetice, cele mai importante fiind concentrate în trei țări: Algeria, Libia, Egipt. În decembrie 2008, UE a încheiat un Memorandum de înțelegere cu Egiptul (a șasea țară furnizoare de gaz natural către UE și o importantă țară de tranzit între UE și Orientul Mijlociu)⁴⁷. Negocieri și discuții suplimentare au avut loc cu privire la construirea de conducte care să transporte gazul între Egipt și Israel, Italia și Tunisia, Algeria și Spania⁴⁸.

Analizii previzionează apariția unei noi filozofii în domeniul energiei în regiunea mediteraneană, filozofie bazată pe cooperare regională, eficiență energetică și dezvoltarea energiei regenerabile⁴⁹.

Zona mediteraneană are potențiale resurse de energie regenerabilă (solară, eoliană) ce ar putea constitui o alternativă la resursele clasice. Spre exemplu, în cadrul oferit de Uniunea pentru Mediterana (analizată în capitolul următor), partenerii mediteraneeni

⁴⁴ European Commission, Euro-Mediterranean Partnership, Regional Co-operation: An overview of programmes and projects, EuropeAid, Regional Programme Info Notes 2007-2008, p. 37-39, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/regional-cooperation/documents/infonotes_enpisouth_regional_cooperation_en.pdf pagină consultată ultima dată în 29 ianuarie 2010

⁴⁵ Press Release RAPID, „Commissioner Piegals launches the new Euro-Mediterranean energy partnership”, IP/07/1945, Limassol, 17 Decembrie 2007
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1945&format=HTML&aged=0&language=en&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 12 ianuarie 2010

⁴⁶ George Joffe, Samir Allal, Houda Ben Jannet Allal, „Energy and Global Economic Crisis: The Chances for Progress”, Ten Papers for Barcelona 2010, EU Institute for Security Studies and European Institute of the Mediterranean, Octombrie 2009, p. 31

⁴⁷ Richard G. Whitman, Ana E. Juncos, “European Union’s Relations with the Wider Europe”, în *Journal of Common Market Studies*, Volume 47 Annual Review (pp. 193-212), 2009, p. 209

⁴⁸ Commission of the European Communities, Commission Staff Working Document Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, “Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2008”, Sectoral Progress Report, SEC(2009) 522/2, Brussels, 23/04/2009, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2009/sec09_522_en.pdf pagină consultată ultima dată în 19 februarie 2010

⁴⁹ George Joffe, Samir Allal, Houda Ben Jannet Allal, „Energy and Global Economic Crisis: The Chances for Progress”, Ten Papers for Barcelona 2010, EU Institute for Security Studies and European Institute of the Mediterranean, Octombrie 2009, p. 9

s-au angajat pe calea dezvoltării unui *Plan Solar Mediteranean*⁵⁰, care să permită, într-un cadru de reglementare ce va fi stabilit ulterior, dezvoltarea unor tehnologii specifice privind energia solară, energia regenerabilă în regiunea mediteraneană.

Capitolul 3. Uniunea pentru Mediterana – o nouă inițiativă a UE: obiective, instrumente principale, elemente critice

Un element de noutate în relațiile Uniunii Europene cu vecinătatea sa sudică îl constituie apariția proiectului **Uniunii pentru Mediterana** (UpM).

Președintele francez Nicolas Sarkozy a lansat în februarie 2007, în timpul campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale, o inițiativă privind crearea unei Uniuni Mediteraneene, exclusiv între statele din jurul Mării Mediterane. Aceasta era menită să reconstituie ambițiile de politică externă ale Franței, inclusiv în virtutea relațiilor preferențiale cu zona mediteraneană, încercând totodată să transfere atenția Turciei de la aderarea la UE înspre un „parteneriat privilegiat” cu aceasta și înspre o poziție de țară-pivot a unei nou create Uniuni Mediteraneene, precum și în speranța contracarării poziției Germaniei ce promova intens și aproape exclusiv cooperarea cu vecinătatea estică a UE.

Spania și Italia nu au ezitat a-și exprima temerile privind posibila diminuare a interesului pentru Procesul Barcelona, acuzând Franța de transferarea agendei politice interne asupra cooperării la Marea

Mediterană⁵¹. Având în vedere interesele lor tradiționale în regiunea mediteraneană, cele două țări și-au reconsiderat treptat poziția, asigurând Franța de sprijinul lor de principiu pentru o asemenea inițiativă, numai în măsura în care componenta Uniunii Europene își va putea face simțită prezența, asigurând complementaritatea, și nu înlocuirea, proiectelor existente cu cel nou propus. Poziția Spaniei și Italiei, de promovare a Comisiei Europene ca actor central în definirea și implementarea acestei noi inițiative, inclusiv la nivelul alocării asistenței financiare din partea UE, și-a pus amprenta asupra a ceea ce analiștii au numit „*europenizarea inițiativei*”⁵². Noul proiect urma nu doar a fi complementar inițiativelor deja existente, ci chiar suplimentar cadrului existent de reglementare a cooperării.

Spre începutul anului 2008, Germania continua să-și exprime nemulțumirea față de o potențială deturnare a politicii euro-mediterraneene în favoarea unei inițiative noi ce favoriza clar poziția și interesul național al Franței în regiune. Discuțiile bilaterale ce au urmat între Cancelarul Angela Merkel și Președintele Sarkozy au avut drept rezultat un compromis, liderul francez acceptând practic transformarea inițiativei sale într-un proiect al Uniunii Europene.

Astfel, în luna martie a anului 2008, Consiliul European a aprobat de principiu apariția unei astfel de Uniuni, invitând Comisia Europeană să prezinte propunerile sale pentru modalitatea de funcționare a ceea ce se va numi Procesul Barcelona: Uniune pentru Mediterana. În data de **20 mai 2008**, Comisia Europeană a emis Comunicarea cu titlul: „**Procesul Barcelona: Uniune**

⁵⁰ Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean, Paris, 13 Iulie 2008, p. 19, http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf pagină consultată ultima dată în 12 august 2010

⁵¹ Richard G. Whitman, Ana E. Juncos, “European Union’s Relations with the Wider Europe”, în *Journal of Common Market Studies*, Volume 47 Annual Review (pp. 193-212), 2009, p. 201

⁵² Richard Gillespie, “A ‘Union for the Mediterranean’...or for the EU?”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 13, no. 2 (pp. 277-286), Iulie 2008, p. 279-280

pentru Mediterana⁵³ ce propunea cadrul de funcționare și dezvoltare a acesteia.

Inaugurarea a avut loc la **Paris**, în data de **13 iulie 2008**, unde reprezentanți la cel mai înalt nivel ai statelor participante au adoptat o **Declarație comună**⁵⁴ (practic actul fondator al UpM) privind mecanismele și rolul Uniunii pentru Mediterana.

Această Uniune grupează statele Uniunii Europene, Comisia Europeană, Algeria, Autoritatea Palestiniană, Egipt, Iordania, Israel, Maroc, Tunisia, Liban, Siria, Turcia, Albania, Mauritania, precum și alte state mediteraneene (Croatia, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru și Monaco). Libia are statut de observator. Se dorește a fi un *parteneriat multilateral* menit a spori potențialul pentru integrarea și coeziunea regională.

Uniunea pentru Mediterana este complementară relațiilor bilaterale ale UE cu aceste țări și independentă de politica de extindere a UE sau de procesul de preaderare. Ea poate fi considerată, de fapt, o *formă consolidată a tradiționalului Proces Barcelona*. În cadrul Uniunii pentru Mediterana accentul este plasat îndeosebi asupra unei „gubernări mai echilibrate”⁵⁵ (prin introducerea conceptului de co-președinție: un stat membru UE și un stat partener din zona mediteraneană), precum și asupra proiectelor concrete îndeosebi în domeniul mediului, energiei, transporturilor. Abordarea problematicilor

trans-mediteraneene, cum ar fi diminuarea migrației ilegale⁵⁶, face parte, de asemenea, din obiectivele pe care și le propune Uniunea pentru Mediterana.

Un element de **noutate** pe care îl aduce Uniunea pentru Mediterana este sistemul instituțional. Uniunea pentru Mediterana va avea **instituții proprii**, responsabile pentru punerea în aplicare a politicilor din domeniile de interes comun: pe lângă *conceptul co-președinției*, vor exista: o Adunare parlamentară Euro-Mediteraneană, un Secretariat permanent, întâlniri la nivel înalt planificate o dată la doi ani.

Sursele de finanțare de bază menționate de UpM se concentrează într-o proporție covârșitoare pe resursele PEV: Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat – ENPI (evident sumele destinate vecinilor sud-mediteraneeni), Facilitatea de Investiții pentru Vecinătate (NIF), instrumentul de cooperare transfrontalieră din cadrul ENPI, Facilitatea pentru Investiții și Parteneriat Euro-Mediteranean (FEMIP)⁵⁷. **Miza UpM** este până la urmă măsura în care această formulă va reuși să atragă **fonduri suplimentare** menite să încurajeze și să promoveze programele din zonă (din surse private, contribuții ale partenerilor mediteraneeni, ale instituțiilor financiare, băncilor regionale)⁵⁸. De altfel, atragerea de surse private de finanțare constituie unul din elementele îndelung dezbătute, remarcându-se slaba probabilitate a țării din Golf, spre

⁵³ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council *Barcelona Process: Union for the Mediterranean*, COM(2008) 319 (Final), Brussels, 20 Mai 2008, http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/docs/com08_319_en.pdf pagină consultată ultima dată în 12 ianuarie 2010

⁵⁴ Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean, Paris, 13 Iulie 2008, http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf pagină consultată ultima dată în 12 august 2010

⁵⁵ Keller-Noellet, Jacques and Andoura, Sami, „*Quel avenir pour la Politique europeenne de voisinage?*”, European Affairs Program, Working Paper, 2008/03, EGMONT - Royal Institute for International Relations, Brussels

⁵⁶ Kristina Kausch, Richard Youngs, “The end of the ‘Euro-Mediterranean vision’”, în *International Affairs* 85: 5 (pp. 963-975), 2009, p. 965

⁵⁷ Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean, Paris, 13 Iulie 2008, p.17 http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf pagină consultată ultima dată în 12 august 2010

⁵⁸ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council *Barcelona Process: Union for the Mediterranean*, COM(2008) 319 (Final), Brussels, 20 Mai 2008, p. 8-9 http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/docs/com08_319_en.pdf pagină consultată ultima dată în 12 ianuarie 2010

exemplu, de a finanța suplimentar, mai mult decât până în prezent, activități ale inițiativei, atât timp cât nu participă direct la această nouă formulă de cooperare.

Propunerea de a se stabili întâlniri periodice la nivel înalt, o dată la doi ani, în cadrul cărora se vor adopta declarații politice și un program de lucru bienal vizează sporirea vizibilității inițiativei, însă nu ține cont de dificultățile pe care le incumbă la nivelul procesului decizional reuniunile cu un număr extrem de ridicat de state.

Secretariatul urmează a avea personalitate juridică și un statut autonom, iar printre responsabilitățile sale se vor număra: identificarea, promovarea și monitorizarea proiectelor noi, a oportunităților/surselor de finanțare; pregătirea (împreună cu alte structuri precum co-președinția) a documentelor de lucru pentru procesul decizional. Secretariatul este prevăzut a avea mult competențe tehnice decât politice⁵⁹.

Alături de Secretariat, va funcționa un *Comitet permanent mixt (Joint Permanent Committee)*, format din reprezentanți permanenți ai misiunilor țărilor respective la Bruxelles, ce va avea drept responsabilitate principală pregătirea reuniunilor înalților funcționari, constituindu-se și într-un „mecanism de reacție rapidă” la orice situație excepțională survenită în regiune ce ar necesita consultarea partenerilor euro-mediteraneeni⁶⁰. Mecanismul instituțional perfecționat este menit a

spori nivelul de responsabilizare a statelor mediteraneene, una din criticile aduse Parteneriatului euro-mediteranean fiind și cea legată de administrarea/monitorizarea acestuia în exclusivitate de către partea europeană, prin Comisia Europeană⁶¹.

Proiectele prioritare ce urmează a fi implementate în cadrul noii inițiative vizează combaterea poluării în Marea Mediterană, dezvoltarea rutelor de transport maritim și terestru, protecția civilă, promovarea resurselor energetice alternative (planul solar mediteranean), crearea unei comunități științifice euro-mediteraneene, dezvoltarea mediului de afaceri mediteranean⁶². Proiectele urmăresc promovarea coeziunii regionale, a integrării economice, conferind vizibilitate procesului pe tot parcursul derulării lor.

În luna **noiembrie 2008**, a avut loc la **Marsilia** reuniunea miniștrilor afacerilor externe ai statelor membre ai *Procesului Barcelona: Uniunea pentru Mediterana*, reuniune ce a clarificat, între altele, anumite aspecte instituționale legate de posibilitatea participării Ligii Statelor Arabe la reuniunile UpM, precum și fixarea noii denumiri a inițiativei, și anume: *Uniunea pentru Mediterana*⁶³.

Deși se constituie în mod cert într-un susținător fervent al componentei estice a PEV, fie și din rațiuni de proximitate, strategice, politice și economice, **România** nu neglijează nici componenta sudică a Politicii europene de vecinătate,

⁵⁹ Rosa Balfour, “The Transformation of the Union for the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1 (pp. 99-105), Martie 2009, p. 103

⁶⁰ Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean, Paris, 13 Iulie 2008, p.15, http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf pagină consultată ultima dată în 12 august 2010

⁶¹ Richard Gillespie, “A ‘Union for the Mediterranean’...or for the EU?”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 13, no. 2 (pp. 277-286), Iulie 2008, p. 282

⁶² Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean, Paris, 13 Iulie 2008, http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf pagină consultată ultima dată în 12 august 2010

⁶³ Marseille Meeting of the Euro-Mediterranean Ministers of Foreign Affairs, Final Statement, 3-4 Noiembrie 2008, http://ue2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/1103_ministerielle_Euromed/Final_Statement_Mediterranean_Union_EN.pdf pagină consultată ultima dată în 15 august 2010

susținând la vremea respectivă inițiativa președintelui Sarkozy de relansare a procesului euro-mediteranean. România a susținut lansarea proiectului „Procesul Barcelona: Uniunea pentru Mediterană”, exprimându-și în timp opțiunea pentru o translație a atenției de la o abordare preponderent politică la priorități economice concrete. **În viziunea României, trei arii de cooperare ar fi mai importante: energia, resursele de apă** (România având capacitatea să ofere echipamente de foraj și experiență din acest punct de vedere în multe din statele din sudul Mediteranei) și așa-numitele *autostrăzi maritime cu continuitate terestră*⁶⁴. România a salutat adoptarea unei serii de proiecte ale Uniunii pentru Mediterana încă de la reuniunea inaugurală: reducerea poluării în Marea Mediterană, autostrăzile maritime și terestre pentru a facilita securitatea traficului, protecția civilă, proiectul pentru energie alternativă (crearea unui sistem de energii solare), Universitatea Euro-Mediteraneană, inițiativa pentru stimularea creării de întreprinderi mici și mijlocii. România consideră că finanțarea pe baza unui parteneriat public – privat constituie o oportunitate pentru firmele românești să revină pe aceste piețe.

Continuând tradiția dezvoltării oportunităților de afaceri și a schimburilor comerciale, **România** are în vedere consolidarea cooperării cu statele din vecinătatea sudică a Uniunii Europene. Legăturile speciale ale României cu Israelul, orientarea României înspre exportul de autovehicule, materiale de construcții, cherestea, echipamente

electrice, dezvoltarea unor proiecte de anvergură privind infrastructura în regiune, precum și importurile de fructe, legume, produse textile din aceste state sunt factori ce favorizează aprofundarea în viitor a relațiilor în plan bilateral cu aceste țări, în contextul obiectivelor de liber schimb statuate prin Parteneriatul euro-mediteranean și acum prin Uniunea pentru Mediterana.

În prima jumătate a anului 2009, ca urmare a crizei din Gaza, datorată intervenției militare israeliene din decembrie 2008-ianuarie 2009, Uniunea pentru Mediterana a înregistrat o amânare a procesului de instituționalizare efectivă, o ușoară stagnare a activităților și a reuniunilor în cadrul unor inițiative deja planificate, revitalizarea proiectului producându-se tocmai în lunile iunie-iulie 2009, tot la inițiativa Franței. Discuțiile ce au avut loc în cadrul reuniunii de la Paris din vara lui 2009 s-au concentrat asupra problematicii cooperării energetice, ideea încheierii unui parteneriat în domeniul energiei reprezentând un punct important al agendei.

De altfel, tot în luna iulie 2009, Comisia Europeană a anunțat alocarea de fonduri suplimentare inițiativei, în valoare de 72 milioane euro⁶⁵, pentru 2009 -2010 în sprijinul priorităților identificate deja. Astfel, totalul alocat priorităților Uniunii pentru Mediterana începând din iulie 2008 se ridică la 90 milioane euro, la care se adaugă mai mult de 50 milioane euro de la Banca Europeană de Investiții și Facilitatea pentru vecinătate europeană⁶⁶.

În ceea ce privește progresul înregistrat pe calea realizării zonei euro-mediteraneene

⁶⁴ Declarația de presă a președintelui României, Traian Băsescu, la încheierea lucrărilor *Sommet-ului de la Paris pentru Mediterana*, 13 iulie 2008 http://www.presidency.ro/pdf/date/10061_ro.pdf pagină consultată ultima dată în 11 februarie 2010

⁶⁵ Press Release, IP/09/1113, *Union for the Mediterranean: Commission increases its contribution to priority projects*, Brussels, 10 iulie 2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1113&format=HTML> pagină consultată ultima dată în 14 ianuarie 2010

⁶⁶ Press release, MEMO/09/333, *Union for the Mediterranean*, Brussels, 10 iulie 2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/333&format=HTML> pagină consultată ultima dată în 14 ianuarie 2010

de liber schimb, se încurajează negocieri și noi discuții în cadrul grupului de lucru al înalților funcționari privind integrarea în domeniul industrial, diversificarea investițiilor în țările mediteraneene. În 2008 s-au semnalat noi progrese în cadrul negocierilor în vederea liberalizării schimburilor cu produse agricole (îndeosebi în cazul Egiptului, Israelului, Marocului)⁶⁷.

În cadrul conferinței ministeriale a Uniunii Mediteraneene privind comerțul, din 8 decembrie 2009 de la Bruxelles⁶⁸, s-a reiterat necesitatea încheierii discuțiilor cu Siria pentru semnarea acordului de asociere cu aceasta, având în vedere și obiectivul neîndeplinit al Procesului Barcelona de a crea o zonă de liber schimb până în anul 2010. De asemenea au fost trecute în revistă progresele efectuate (în special de Egipt, Israel, Maroc și Tunisia) în domeniul liberalizării serviciilor și a dreptului de stabilire. Conceptul de *integrare regională consolidată* a fost adus din nou în atenția participanților, reiterându-se sprijinul UE pentru orice inițiativă de a întări formalizarea și operaționalizarea cooperării între statele mediteraneene în plan comercial și nu numai.

Dacă la începuturile PEV, Spania nu a fost extrem de activă în elaborarea și susținerea obiectivelor acestei politici, ulterior a susținut activ interesele sale asupra țărilor mediteraneene, fiind un promotor al formulei 2/3 – 1/3 pentru

distribuția ENPI spre țările mediteraneene și est europene⁶⁹.

Președinția spaniolă din primul semestru al anului 2010 își propusese printre obiectivele sale: „relații de vecinătate apropiate și echilibrate”⁷⁰. Acordând atenție implementării graduale a „statutului avansat” obținut de Maroc⁷¹, consolidării relațiilor cu Israel, Tunisia, Egipt și Iordania, președinția avea în vedere eforturi sporite de găsire a unei soluții globale pentru conflictul arabo-israelian. Implementarea proiectelor Uniunii pentru Mediterana, precum și punerea în funcțiune a instituțiilor sale se aflau de asemenea printre priorități. Caracterul destul de general al obiectivelor propuse de președinția spaniolă în ce privește relațiile UE cu vecinătatea sudică s-a prezentat însă relativ puțin ambițios față de interesul și aportul deosebit pe care l-a avut Spania în demararea acestei inițiative și în susținerea componentei sale europene, iar rezultatele din timpul președinției nu au fost spectaculoase.

Au existat critici privind subminarea multilateralismului din cadrul Parteneriatului Euro-mediteranean de către metodele și filosofia preponderent bilaterală a PEV. Pe de altă parte, se consideră că *Uniunea pentru Mediterana* ar putea reprezenta tocmai o *modalitate de recuperare a acestei componente regionale*. Uniunea pentru Mediterana reprezintă un semnal clar de

⁶⁷ Marseille Meeting of the Euro-Mediterranean Ministers of Foreign Affairs, Final Statement, 3-4 Noiembrie 2008, p. 13 http://ue2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/1103_ministerielle_Euromed/Final_Statement_Mediterranean_Union_EN.pdf pagină consultată ultima dată în 15 august 2010

⁶⁸ Press Release Rapid Europe, 8th Union for the Mediterranean Trade Ministerial Conference, Memo09/47, Brussels 9 Decembrie 2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/547&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 14 ianuarie 2010

⁶⁹ Eduard Soler I Lecha, Jordi Vaquer I Fanes, “The Mediterranean in the EU’s Spanish Presidency: A Priority in Turbulent Times”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 15, No. 1 (pp. 73 -79), Martie 2010, p. 76

⁷⁰ The Programme for the Spanish Presidency of the Council of the European Union, 1 January-30 June 2010, p. 12-13, http://www.eu2010.es/comun/descargas/programa_EN.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

⁷¹ “Statutul avansat” implica o aprofundare a cooperării UE-Maroc în domenii precum: relațiile politice (prin organizarea unui summit UE-Maroc și mecanisme de consultare la nivel ministerial), integrarea în piața unică prin măsuri de adoptare graduală a unor părți ale acquis-ului comunitar și cooperare sectorială, componenta cooperării privind resursele umane.

instituționalizare a Procesului Barcelona, cu un grad sporit de angajament politic și posibilitatea de a implica partenerii sud-mediteraneeni în procesul de luare a deciziilor în ceea ce privește direcțiile și mecanismele cooperării. Decizia de a nu renunța la „acquis-ul Barcelona”, ci de a-l prelua, consolida, reforma și îmbrăca în haine noi s-a dovedit a fi una benefică pentru cadrul de cooperare euro-mediteranean în general.

Faptul că partenerii din cadrul Uniunii pentru Mediterana includ și state din Balcani, aflate sub incidența unor alte tipuri de reglementare în ce privește relația cu Uniunea Europeană, poate da naștere unor nedumeriri în plan regional. Coerența strategică atât de mult invocată ca fiind imperios necesară în cadrul relațiilor de cooperare ale Uniunii Europene poate avea de suferit dacă delimitarea geopolitică nu va include, în același timp, și claritate și continuitate în abordarea structurilor de cooperare. Emerson și Tocci (2007) rezumă așteptările statelor sud-mediteraneene de la Uniunea pentru Mediterana la câteva elemente: acces al produselor agricole autohtone pe piețele europene, facilitări privind regimul de vize, politici migraționiste mai puțin restrictive, ajutor sporit pentru dezvoltare⁷².

Cele mai importante provocări pentru Uniunea pentru Mediterana ar putea proveni tocmai din acele domenii în care Parteneriatul Euro-mediteranean a eșuat sau a înregistrat progrese relativ reduse ori pe care nu le-a avut în vedere. În plan politic a existat mereu o contradicție între necesitatea reformării sistemelor politice din unele țări mediteraneene și menținerea, cel puțin aparent, a „status-

quo-ului” din partea UE, din dorința de a evita o confruntare deschisă. Abordarea pozitivă a politicii migraționiste constituie un deziderat constant al statelor mediteraneene, după cum orice succes al noii inițiative depinde de gestionarea eficace și soluționarea conflictului arabo-israelian.

Uniunea pentru Mediterana rămâne totuși dominată de politica interguvernamentală, în care rolul guvernelor naționale este extrem de important. Practica a dovedit că, în cadrul Parteneriatului Euro-Mediteranean, obiectivele reformelor sunt greu de atins printr-un pur dialog interguvernamental, parteneriatul neavând darul unei politici de transformare internă reală la nivelul statelor participante⁷³. În acest context, principiul asumării în comun a responsabilităților reprezintă un element cheie în cadrul Uniunii pentru Mediterana. Cooptarea țărilor mediteraneene partenere în sistemul instituțional propus e de natură a crea premisele unei mai mari implicări și încrederi a statelor partenere în acest nou proiect.

Unii analiști consideră că nu s-a efectuat o analiză prea aprofundată a strategiei ce stă la baza angajamentelor UE în zona mediteraneană, din acest punct de vedere UpM pare că doar întărește un palier de activități deja existente, lipsindu-i totuși o strategie mai aplicată⁷⁴.

Pe de altă parte, s-a reproșat tuturor inițiativelor europene în regiunea mediteraneană lipsa unor instrumente și mecanisme clare de a aborda problematica soluționării conflictelor. Nici Parteneriatul Euro-mediteranean, nici PEV și nici Uniunea pentru Mediterana nu au reușit să elaboreze și să implementeze instrumente

⁷² Michael Emerson, Nathalie Tocci, “A little clarification, please, on the ‘Union of the Mediterranean’”, CEPS Commentary, Brussels, 8 Iunie 2007

⁷³ Rosa Balfour, “The Transformation of the Union for the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1 (pp. 99-105), Martie 2009, p. 104

⁷⁴ Rosa Balfour, “The Transformation of the Union for the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1 (pp. 99-105), Martie 2009, p. 105

concrete de rezolvare pașnică a conflictelor regiunii. Fiind mereu *complementare* Procesului de Pace în Orientul Mijlociu, aceste inițiative s-au concentrat asupra contribuției lor la crearea unui climat de pace durabilă și au neglijat implicarea în găsirea unor instrumente concrete de a soluționa conflictele regionale existente⁷⁵. Astfel, se estimează că aceste conflicte regionale vor pune în continuare obstacole în calea cooperării eficiente, cel mai bun exemplu fiind cel amintit deja, și anume suspendarea întâlnirilor Uniunii pentru Mediterana din prima jumătate a anului 2009 de către președinția egipteană, ca reacție la intervenția Israelului în Gaza. În data de 4 martie 2010 a fost inaugurat sediul Secretariatului UpM în Barcelona, cu prezentarea primului Secretar-General, iordanianul Ahmad Masa' deh⁷⁶. Amânarea Summit-ului UpM, programat inițial pentru 7 iunie a.c. pentru toamna 2010 a luat în calcul necesitatea unei perioade determinate pentru procesul de negociere dintre Israel și Autoritatea Palestiniană.

Abilitatea statelor sud-mediteraneene de a ajunge la o poziție comună între ele înaintea negocierilor cu UE, pe tematici de interes ar putea constitui încă o provocare pentru bunul mers al noii inițiative⁷⁷.

Oferta Uniunii pentru Mediterana trebuie să se transforme treptat într-o ofertă tangibilă, concretă, în care accentul să fie plasat nu atât asupra obiectivelor strategice, cât mai ales asupra proiectelor concrete avute în vedere și

derulate. Uniunea Europeană ar trebui să se concentreze asupra furnizării de oportunități țărilor din vecinătatea sa sudică îndeosebi în domeniile de interes major pentru acestea din urmă, și anume: agricultura, libera circulație a persoanelor, infrastructura, finanțarea la nivel regional, securitate energetică⁷⁸.

Într-un discurs din primăvara acestui an, Comisarul pentru Extindere și Politica de Vecinătate, Ștefan Füle a menționat importanța finanțării în continuare a proiectelor regionale (92 milioane euro în 2009, alte 92 milioane euro prevăzute pentru 2010)⁷⁹. O problemă importantă va fi rezolvarea aspectelor financiare pentru intervalul 2010-2013. Sursele suplimentare de finanțare, îndeosebi din sectorul privat și din alocarea de resurse adiționale ale statelor implicate, precum și sistemul de co-finanțare în parteneriat cu instituții financiare internaționale reprezintă subiecte actuale pe agenda Uniunii pentru Mediterana.

Concluzii

Cadrul principal de reglementare a relațiilor UE cu statele sud-mediteraneene a fost cel instituit prin Procesul Barcelona (1995), ce viza trei paliere de colaborare: palierul politic și de securitate, palierul economic-financiar, și cel socio-cultural. La nivel bilateral, *Parteneriatul Euro-mediteranean* propus la Barcelona era implementat prin Acorduri de Asociere

⁷⁵ Muriel Asseburg, „Euro-Mediterranean cooperation and protracted conflicts in the region: the Israeli-Palestinian predicament”, în Muriel Asseburg, Paul Salem, „No Euro-Mediterranean Community without peace”, Ten Papers for Barcelona 2010, EU Institute for Security Studies and European Institute of the Mediterranean, Septembrie 2009, p. 15

⁷⁶ <http://www.eu2010.es/en/documentosynoticias/noticias/mar03pedralbes.html> pagină consultată ultima dată în 5 septembrie 2010

⁷⁷ Rosa Balfour, „The Transformation of the Union for the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1 (pp. 99-105), Martie 2009, p. 102

⁷⁸ Eduard Soler I Lecha, Jordi Vaquer I Fanes, „The Mediterranean in the EU's Spanish Presidency: A Priority in Turbulent Times”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 15, No. 1 (pp. 73 -79), Martie 2010, p. 77

⁷⁹ Press Release Rapid, Ștefan Füle European Commissioner for Enlargement and Neighbourhood Policy Address to the “For'UM” meeting Union for the Mediterranean “For'UM” meeting Marseille, SPEECH/10/269, 27 May 2010, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/269&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 20 septembrie 2010

euro-mediteraneene, ce urmăreau liberalizarea treptată a schimburilor cu produse industriale, ulterior și agricole, cooperarea economică, politică și culturală. De altfel, principalul merit al Procesului Barcelona este de a fi găzduit sub aceeași umbrelă politici și domenii diferite, de la politică comercială la politică de dezvoltare, de la politică de securitate la cooperare în domeniul politic, de la drepturile omului și consolidarea societății civile la politici migraționiste, toate acestea urmând a anticipa și multipolaritatea politicii de vecinătate ce urma a fi implementată de Uniunea Europeană în proximitatea sa sudică. Regiunea mediteraneană continua să fie măcinată de situații conflictuale, de tensiuni politice și sociale, relațiile economice cu statele europene înregistrând permanent asimetrii și dezechilibre. Se dovedea a fi necesar un cadru mai eficient de cooperare. Pe acest fundal a apărut inițiativa Uniunii Europene de a consolida relațiile cu țările sud-mediteraneene, oferindu-le prin *Politica Europeană de Vecinătate* (2004) perspectiva unui acces sporit la piața internă a UE. În cazul vecinilor sudici ai UE, conceptul de „valori comune, împărtășite” nu era însă deloc conform cu realitatea. Unele țări sud-mediteraneene nu împărtășesc în totalitate, nici la nivel ideologic, nici politic valorile promovate de UE, cum ar fi respectarea drepturilor omului, a principiilor democrației, prin urmare însăși includerea lor în categoria statelor PEV a anticipat ușoara rezistență de care ar putea da dovadă în procesul de reformare a sistemelor politice și economice proprii. Cu toate acestea, există progrese vizibile în implementarea Planurilor de Acțiune, îndeosebi cu Israel, Tunisia, Iordania.

Complementară relațiilor bilaterale din cadrul PEV, *Uniunea pentru Mediterana* (2008), inițiativă a președintelui Sarkozy, susținută ulterior și de Spania și Italia, poate fi considerată o formă consolidată a Procesului Barcelona. Reunind atât țări aparținând Procesului Barcelona, cât și statele membre UE, Comisia Europeană și alte state din zona mediteraneană (ale căror relații sunt reglementate prin politica de pre-aderare), Uniunea pentru Mediterana (UpM) urmărește în principal implementarea unor proiecte ce vizează combaterea poluării în Marea Mediterană, dezvoltarea rutelor de transport maritim și terestru, protecția civilă, promovarea resurselor energetice alternative (planul solar mediteranean), crearea unei comunități științifice euro-mediteraneene, dezvoltarea mediului de afaceri mediteranean.

Asimetriile dintre nordul și sudul Mediteranei ar putea fi mai ușor gestionate în noul cadru instituțional propus de UpM ce aduce în prim plan sistemul co-președinției (un stat membru UE și un stat mediteranean), un secretariat permanent cu personalitate juridică, un comitet permanent mixt, un sistem de reuniuni periodice la nivel înalt etc. *Instituționalizarea Uniunii pentru Mediterana* s-a dorit a fi un semnal clar al angajamentului ferm al UE înspre consolidarea, în termeni concreți, a cooperării la nivel multilateral cu vecinătatea sud-mediteraneană.

Integrarea regională poate avea drept consecință sporirea performanțelor economice printr-o alocare mai eficientă a resurselor economice cu posibilitatea extinderii acestor performanțe și în sfera socială sau politică⁸⁰. În acest sens, Comisia Europeană consideră că, în

⁸⁰ Roderick Pace, “The European Neighbourhood Policy: The Southern Dimensions”, în Michele Comelli, Atila Eralp, Cigdem Ustun (eds.), „*The European Neighbourhood Policy and the Southern Mediterranean*”, Middle East Technical University Press, Ankara, Iulie 2009, p. 32

timp ce Parteneriatul Euro-mediteranean oferă cadrul propice pentru consolidarea cooperării regionale, cadrul PEV se orientează cu preponderență spre promovarea reformelor la nivel intern⁸¹, desigur fără a neglija însemnătatea cooperării la nivel de regiune. În ceea ce privește inițiativa Uniunii pentru Mediterana, o miză importantă rămâne cea legată de atragerea de surse suplimentare de finanțare, îndeosebi din domeniul privat. Sunt încurajate inițiative de aprofundare a relațiilor comerciale, îndeosebi în scopul creării zonei de liber schimb, obiectiv încă neîndeplinit al Procesului Barcelona. Rămâne de văzut în ce măsură instituționalizarea inițiativei UpM și menținerea, în același timp, a principiului diferențierii, ce uneori comportă și un risc al fragmentării în plan regional, vor putea oferi rezultate pozitive în avansarea acestor state în relațiile lor cu Uniunea Europeană. Dependente de influența factorilor externi și drept consecință vulnerabile în fața crizelor economico-financiare mondiale, statele sud-mediteraneene au fost puternic afectate de fluctuațiile recente ale pieței mondiale, prin diminuarea volumului remitențelor și al exporturilor.

PEV ar putea fi extinsă în ultimă instanță și spre țările Golfului. Deși Consiliul de Cooperare în zona Golfului

este destul de consolidat, faptul că Libia se află sub incidența PEV (deși deocamdată fără reglementarea relațiilor printr-un Plan de Acțiune) ar putea constitui un factor favorizant al extinderii PEV spre alte zone din Golf. De altfel au existat discuții privind includerea Irak-ului în Parteneriatul Euro-mediteranean, prin urmare există premise pentru a putea fi inclus într-o etapă viitoare chiar în cadrul PEV. Se consideră că tendința de separare perpetuă a politicii mediteraneene de zona Golfului nu poate atrage decât eșecul oricărei inițiative europene de cooperare în zona mediteraneană⁸².

Prin urmare Parteneriatul Euro-mediteranean, Politica Europeană de Vecinătate, completate cu noua inițiativă a Uniunii pentru Mediterana au drept scop consolidarea cooperării euro-mediteraneene, sporirea integrării în plan regional și promovarea procesului de reformă – politică, economică și socială – în statele sud-mediteraneene. Stă în puterea tuturor statelor participante a modela toate aceste inițiative într-o asemenea manieră încât să favorizeze beneficii și oportunități durabile, atât pentru UE, cât mai ales pentru țările partenere din regiunea sud-mediteraneană.

⁸¹ European Commission, Communication from the Commission: *A Strong European Neighbourhood Policy*, COM(2007) 774 final, Brussels, 5 Decembrie 2007, p. 3, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf pagină consultată ultima dată în 19.12.2009

⁸² Roberto Aliboni, „The ENP in the Mediterranean: Evaluating the Political and Strategic Dimensions”, în Michele Comelli, Atila Eralp, Cigdem ustun (eds.), *The European Neighbourhood Policy and the Southern Mediterranean*, Middle East Technical University Press, Ankara, Iulie 2009, p. 27

BIBLIOGRAFIE

Cărți (inclusiv capitole din cărți)

Aliboni, Roberto, „The ENP in the Mediterranean: Evaluating the Political and Strategic Dimensions”, în Michele Comelli, Atila Eralp, Cigdem Ustun (eds.), „*The European Neighbourhood Policy and the Southern Mediterranean*”, Middle East Technical University Press, Ankara, Iulie 2009

Beckouche, Pierre, „Economic Integration in the Mediterranean Region, a European Imperative”, în „*Europe and the Mediterranean*”, Collection Penser L'Europe, Centre d'Analyse et de Prévision, Paris, Iulie 2008

Moldoveanu, Marcel, „*Europa - Maghreb în arhitectura globală*”, Editura Expert, București, 2000

Moldoveanu, Marcel, „*Mersul lumii la cumpăna dintre milenii – integrare regională și globalizare*”, Academia Română, Centrul Român de Economie Comparată și Consens, București, 2003

Pace, Roderick, „The European Neighbourhood Policy: The Southern Dimensions”, în Michele Comelli, Atila Eralp, Cigdem Ustun (eds.), „*The European Neighbourhood Policy and the Southern Mediterranean*”, Middle East Technical University Press, Ankara, Iulie 2009

Studii și articole academice de specialitate

Aghrout, Ahmed, „The Euro-Maghreb Economic Partnership: Trade and Investment Issues”, în *Journal of Contemporary European Studies*, Vol. 17, No. 3 (pp. 353-367), Decembrie 2009

Asseburg, Muriel, „Euro-Mediterranean cooperation and protracted conflicts in the region: the Israeli-Palestinian predicament”, în Muriel Asseburg, Paul Salem, „*No Euro-Mediterranean Community without peace*”, Ten Papers for Barcelona 2010, EU Institute for Security Studies and European Institute of the Mediterranean, Septembrie 2009

Attinà, Fulvio, „The Euro-Mediterranean Partnership Assesed: The Realist and Liberal Views”, în *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8, No. 2 (pp. 181-200), 2003

Balfour, Rosa, „*Rethinking the Euro-Mediterranean political and security dialogue*”, Occasional Papers no. 52, EU Institute for Security Studies, Paris, Mai 2004

Balfour, Rosa, "The Transformation of the Union for the Mediterranean", in *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1 (pp. 99-105), Martie 2009

Bodenstein, Thilo, Mark Furness, "Separating the Willing from the Able: Is the European Union's Mediterranean Policy Incentive Compatible?", in *European Union Politics*, Volume 10, No.3 (pp. 381-401), 2009

Giselle Bosse, "Values in the EU's Neighbourhood Policy: Political Rhetoric or Reflection of a Coherent Policy?", in *European Political Economy Review* No. 7, Vara 2007, pp. 38-62

Dodini, Michaela, Marco Fantini, "The EU Neighbourhood Policy: Implications for Economic Growth and Stability", in *Journal of Common Market Studies*, Vol. 44, No. 3 (pp. 507-532), 2006

Emerson, Michael, Gergana Noutcheva, "From Barcelona Process to Neighbourhood Policy – Assessments and Open Issues", CEPS Working Document no. 220/March 2005, Brussels

Emerson, Michael, Nathalie Tocci, "A little clarification, please, on the 'Union of the Mediterranean'", CEPS Commentary, Brussels, 8 Junie 2007

Gillespie, Richard, "A 'Union for the Mediterranean' ...or for the EU?", in *Mediterranean Politics*, Vol. 13, no. 2 (pp. 277-286), Iulie 2008

Holden, Patrick, "The European Union's Mediterranean Policy in Theory and Practice", in *Mediterranean Politics*, Vol. 14, No. 1, pp. 125 – 134, Martie 2009

Joffe, George, Samir Allal, Houda Ben Jannet Allal, „*Energy and Global Economic Crisis: The Chances for Progress*”, Ten Papers for Barcelona 2010, EU Institute for Security Studies and European Institute of the Mediterranean, Octombrie 2009

Kausch, Kristina, Richard Youngs, "The end of the 'Euro-Mediterranean vision'", in *International Affairs* 85: 5 (pp. 963-975), 2009

Keller-Noellet, Jacques and Andoura, Sami, „*Quel avenir pour la Politique europeenne de voisinage?*”, European Affairs Program, Working Paper, 2008/03, EGMONT - Royal Institute for International Relations, Brussels

Munin, Nellie, "A Free Trade Area in Services between Israel and the EU: Time to Move up a Gear?", in *Mediterranean Politics*, Vol. 15, No. 1 (pp. 81-89), Martie 2010

Nassar, Heba, “*Migration and Financial Flows: Egypt in the MENA Region*”, CARIM Research Reports 2009/20, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Florența

Philippart, Eric, “*The Euro-Mediterranean Partnership: unique features, first results and future challenges*”, Working Paper no. 10, Centre for European Policy Studies, Brussels, Aprilie 2003

Sabic, Zlatko, Ana Bojinovic, “Mapping a Regional Institutional Architecture: The Case of the Mediterranean”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 12, No. 3 (pp. 317 -337), Noiembrie 2007

Schmid, Dorothee, “*Optimiser le processus de Barcelone*”, Occasional Papers no. 36, Institut d’Etudes de Sécurité de l’Union européenne, Paris, Iulie 2002

Soler I Lecha, Eduard, Jordi Vaquer I Fanes, “The Mediterranean in the EU’s Spanish Presidency: A Priority in Turbulent Times”, în *Mediterranean Politics*, Vol. 15, No. 1 (pp. 73 -79), Martie 2010

Stavridis, Stelios, “The Euro-Mediterranean Partnership(EMP): Perspectives from the Mediterranean EU Countries”, Conference Report, Crete, 25-27 October 2007, în *Mediterranean Politics*, Vol. 13, No. 1, pp.103-107, Martie 2008

Tovias, Alfred, Mehmet Ugur, “Can the EU Anchor Policy Reform in Third Countries? An Analysis of the Euro-Med Partnership”, în *European Union Politics*, Vol. 5, No. 4 (pp. 395 – 418), 2004

Whitman, Richard G., Ana E. Juncos, “European Union’s Relations with the Wider Europe”, în *Journal of Common Market Studies*, Volume 47 Annual Review (pp. 193-212), 2009

Documente oficiale

Barcelona Declaration adopted at the Euro-Mediterranean Conference, 27-28/11/95
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - *Wider Europe-Neighbourhood: A new Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, COM(2003) 104 final, Brussels, 11 Martie 2003

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf pagină consultată ultima dată în 18 decembrie 2009

Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *European Neighbourhood Policy – STRATEGY PAPER*, COM (2004) 373 final, Brussels, 12 May 2004

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf pagină consultată ultima dată în 18 decembrie 2009

Commission of the European Communities, Communication from the Commission: *A Strong European Neighbourhood Policy*, COM(2007) 774 final, Brussels, 5 December 2007

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_774_en.pdf pagină consultată ultima dată în 19 decembrie 2009

Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council *Barcelona Process: Union for the Mediterranean*, COM(2008) 319 (Final), Brussels, 20 May 2008

http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/docs/com08_319_en.pdf pagină consultată ultima dată în 12 ianuarie 2010

Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2008*, COM(2009) 188/3, Brussels, 23/04/2009

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2009/com09_188_en.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

Commission of the European Communities, Commission Staff Working Document Accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2008 - Sectoral Progress Report*, SEC(2009) 522/2, Brussels, 23/04/2009

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/progress2009/sec09_522_en.pdf pagină consultată ultima dată în 19 februarie 2010

Common Strategy of the European Council on the Mediterranean region, 2000/458/CFSP, 19 June 2000, Official Journal of the European Communities L 183/5 22.7.2000

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/mediEN.pdf> pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

Conclusions for the 7th Euro-Mediterranean Conference of Ministers of Foreign Affairs, Luxembourg, 30-31 May 2005

<http://www.eu2005.lu/en/actualites/conseil/2005/05/31euromed/euromed.pdf> pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

Council Regulation (EC) no. 1488/96, on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership, 23 Iulie 1996, OJ L 189, 30.07.1996

<http://www.euomed-seminars.org.mt/archive/ministerial/MedaIIconsolidated.pdf> pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

Council Regulation (EC) No 2698/2000 amending Regulation (EC) No 1488/96 on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership, 27 Noiembrie 2000

<http://www.legaltext.ee/text/en/T51021.htm> pagină consultată ultima dată în 11 ianuarie 2010

European Commission, European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) - *Regional Strategy Paper (2007-2013) and Regional Indicative Programme (2007-2010) for the Euro-Mediterranean Partnership*

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_euomed_rsp_en.pdf pagină consultată ultima dată în 21 februarie 2010

Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean, Paris, 13 Iulie 2008

http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/07/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf pagină consultată ultima dată în 12 august 2010

Marseille Meeting of the Euro-Mediterranean Ministers of Foreign Affairs, Final Statement, 3-4 November 2008

http://ue2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/1103_ministerielle_Euomed/Final_Statement_Mediterranean_Union_EN.pdf pagină consultată ultima dată în 15 august 2010

The Programme for the Spanish Presidency of the Council of the European Union, 1 January-30 June 2010

http://www.eu2010.es/comun/descargas/programa_EN.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

Discursuri, interviuri, declarații și comunicate de presă

Press Release, IP/09/1113, *Union for the Mediterranean: Commission increases its contribution to priority projects*, Brussels, 10 July 2009

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1113&format=HTML> pagină consultată ultima dată în 14 ianuarie 2010

Press release, MEMO/09/333, *Union for the Mediterranean*, Brussels, 10 July 2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/333&format=HTML&aged=0&language=en&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 14 ianuarie 2010

Press Release RAPID, „Commissioner Piegalgs launches the new Euro-Mediterranean energy partnership”, IP/07/1945, Limassol, 17 December 2007
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1945&format=HTML&aged=0&language=en&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 12 ianuarie 2010

Press Release Rapid Europa, 8th Union for the Mediterranean Trade Ministerial Conference, Memo09/47, Brussels 9 December 2009
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/547&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 14 ianuarie 2010

Press Release Rapid Europa, „*EU strengthens the European Neighbourhood Policy with increased funding for the period 2011-2013*”, IP/10/221, Brussels, 2 Martie 2010,
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/221&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 6 martie 2010

Press Release Rapid, Štefan Füle European Commissioner for Enlargement and Neighbourhood Policy *Address to the “For’UM” meeting Union for the Mediterranean “For’UM” meeting Marseille*, SPEECH/10/269, 27 May 2010
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/269&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> pagină consultată ultima dată în 20 septembrie 2010

Alte rapoarte, statistici internaționale, site-uri Internet:

European Commission, Euro-Mediterranean Partnership, *Regional Co-operation: An overview of programmes and projects*, EuropeAid,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/regional-cooperation/documents/infonotes_english_regional_cooperation_en.pdf pagină consultată ultima dată în 29 ianuarie 2010

European Commission, DG for Economic and Financial Affairs, *European Neighbourhood Policy: Economic Review of EU Neighbour Countries*, European Economy, Occasional Paper no. 40, August 2008, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13087_en.pdf pagină consultată ultima dată în 29 ianuarie 2009

Eurostat, *Euro-Mediterranean Statistics*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DI-09-001/EN/KS-DI-09-001-EN.PDF pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

International Monetary Fund, *World Economic Outlook: Sustaining the recovery*, October 2009

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/pdf/text.pdf> pagină consultată ultima dată în 28 ianuarie 2010

Transparency International,

http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/ pagină consultată ultima dată în 19 februarie 2010

World Bank Annual Report 2009, Year in Review

http://siteresources.worldbank.org/EXTAR2009/Resources/6223977-1252950831873/AR09_Complete.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

World Trade Report 2009, Trade Policy Commitments and Contingency Measures,

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report09_e.pdf pagină consultată ultima dată în 27 ianuarie 2010

European Commission, European Neighbourhood Policy

http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm pagină consultată ultima dată în 18 septembrie 2010

<http://www.eu2010.es/en/documentosynoticias/noticias/mar03pedralbes.html> pagină consultată ultima dată în 5 septembrie 2010

Institutul European din România

ISSN online: 1841 – 4281